

บทที่ 3

พัฒนาการการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ในบทนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ผู้เขียนได้แบ่งออกเป็นสามช่วงเวลาเพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างของแต่ละยุคในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีหน่วยงานใดเป็นผู้รับผิดชอบและดูแลรักษา ความสามารถในการแก้ไขปัญหา อุปสรรค และการจัดการ การบำรุงรักษา ป้องกันการแก้ไขปัญหา เพื่ออธิบายถึงจุดกำเนิด สาเหตุ และปัจจัยที่แต่ละยุคของการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ทะเลน้อยว่ามีรูปแบบการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในแต่ละยุคเป็นอย่างไร โดยมีรูปแบบและวิธีการในการจัดการในแต่ละช่วงเวลาเป็นอย่างไร ตลอดจนถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยในแต่ละยุคแต่ละสมัยเป็นอย่างไร ซึ่งรายละเอียดต่างๆ ดังนี้

พัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: สามยุคแห่งเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

3.1 ยุคแห่งการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ: ก่อนการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย (ก่อนปีพ.ศ.2518)

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งคู่ชีวิตของมนุษย์ที่เกิดมาคู่กัน ดังนั้นการก่อเกิดชุมชนในพื้นที่หนึ่งๆ ได้นั้น ในยุคแรกเริ่ม เกิดมาจากการบุกเบิกพื้นที่เพื่อต้องการเลี้ยงชีพ ชุมชนบ้านทะเลน้อยเป็นชุมชนหนึ่งที่เกิดมาจากการก่อสร้างตัวจากชุมชนเล็กๆ บนพื้นที่ที่เป็นป่าทึบ ซึ่งเป็นที่หลบหนีของโจรผู้ร้าย ดังตามหลักฐานที่ปรากฏตามพระราชนิพนธ์ ของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ตอนเสด็จประพาสแหลมมลายู ได้ทรงบันทึกกล่าวถึงชุมชนบ้านทะเลน้อยเอาไว้ว่า “ในที่ทะเลที่มีการต่อแดนกันนี้มีผู้ร้ายชุมอย่างยิ่ง ฟังเสียงทั้งพัทลุงทั้งสงขลากล่าวโทษว่าแถบทะเลน้อยในแขวงเมืองนครมีการตั้งบ้านเรือนมาก แต่เกือบไม่มีคนดีเลย ในหมู่บ้านนั้นเป็นผู้ร้ายทั้งสิ้น ด้วยปลายแดนห่างจากเมืองนครศรีธรรมราช การติดตามผู้ร้ายยากลำบากอย่างยิ่ง การอันนี้ก็เห็นจะเป็นจริง ด้วยหัวเมืองที่มีเขตแขวงติดต่อกันถี่ๆ หรือขยายคาบเกี่ยวและติดตามผู้ร้ายยากอยู่ด้วยกันทุกเมือง” (ถัด รัตนพันธ์, 2479)

ชุมชนทุกชุมชนที่อาศัยอยู่ร่วมกับป่า น้ำ สัตว์ป่า สัตว์น้ำ ย่อมมีพัฒนาการในการจัดการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนทุกๆ ชุมชน ในเรื่องของการจัดการในลักษณะ

ที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม ของแต่ละชุมชน แต่จุดประสงค์เดียวกันของชุมชนทุกชุมชน เพื่อต้องการอยู่ร่วมกับธรรมชาติเป็นหนึ่งเดียวได้ แต่อะไรที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการจัดการ ผลที่ตามมา และวิธีการแก้ไขของชุมชนซึ่งเป็นกรณีศึกษาในครั้งนี้ มีอะไรบ้างที่เกิดขึ้นต่อชุมชนบ้านทะเลน้อย ตั้งแต่ยุคแรกเริ่มของการก่อตั้งเป็นชุมชน และการก้าวเข้าสู่ยุคของการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ต่อจากการประกาศเป็นพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่า เข้าสู่ยุคทางการเมืองการปกครอง ที่มีการแบ่งเขตของชุมชนแยกออกจากกัน จนถึงยุคปัจจุบัน โดยการศึกษาในครั้งนี้จะแบ่งเป็นยุคๆ เพื่อให้เห็นถึงการเกิดชุมชนในช่วงแรกเริ่ม และชุมชนอยู่กับทรัพยากรเหล่านั้น ได้อย่าง มีรูปแบบ วิธีการอย่างไร ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร มีลักษณะอย่างไร จะกล่าวไว้ดังนี้

ชุมชน โดยรอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เป็นชุมชนที่มีความเก่าแก่ ที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานของชุมชน การศึกษาในครั้งนี้ขอหยิบยกเป็นกรณีศึกษาของชุมชนแห่งหนึ่งที่พื้นที่ติดต่อกันและบางส่วนมีเขตคาบเกี่ยวกับเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ซึ่งเป็นชุมชนแรกๆ ก็ว่าได้ ที่มีการบุกเบิกพื้นที่ในการก่อตั้งมาแล้วประมาณสามร้อยกว่าปี ดังเห็นจากหลักฐานทางโบราณคดีที่ค้นพบในปัจจุบัน ดังเช่น หลักฐานที่ปรากฏการตั้งถิ่นฐานชุมชนบ้านทะเลน้อย สามารถดูจากหลักฐานที่วัดทะเลน้อย จากในอดีตชุมชนบ้านทะเลน้อยเป็นชุมชนเล็กๆ ที่ตั้งอยู่ระหว่างทะเลน้อย กับเนินเขาพนางตุง ลักษณะของพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มริมขอบชายฝั่งทะเลน้อยด้านทิศตะวันตก ดังนั้นลักษณะของการตั้งจึงเป็นลักษณะของการตั้งบ้านเรือนริมฝั่งทะเลน้อยที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้านริมฝั่งทะเลน้อย ดังนั้นชุมชนบ้านทะเลน้อยมีวิถีชีวิตพึ่งพิงไปกับธรรมชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น ด้านแหล่งอาหารการกินของชาวบ้าน ทะเลน้อยที่มีลักษณะเป็นที่ลุ่มเกิดจากการยุบตัวของเปลือกโลก จากกรการถล่มของ (เกสรรัตน์ เพชรรักษ์ ,2538) ได้กล่าวไว้ในวารสารขนุนทอง มกราคม 2538 หน้าที่ 6 ในหัวข้อ “ภูมิไจบ้านเรา : ทะเลน้อย ว่าพระมหากษัตริย์สมัยสุโขทัยได้รับคำสั่งให้เกณฑ์ทหารจากหัวเมืองต่างๆ ได้เข้ามาตัดต้นตะเคียนในบริเวณทะเลน้อยเพื่อนำไปต่อเรือ เมื่อคราวยกทัพไปตีชวา ต่อมาได้เกิดสภาพแห้งแล้งอย่างหนักติดต่อกันถึง 3 ปี และได้เกิดไฟป่าเผาไหม้กินบริเวณกว้างและเป็นเวลานาน” ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนเรียกว่า ไร่พระเพลิง เพราะไฟป่าเผาไหม้อยู่เป็นเวลาแรมปีจึงดับลง เวลาผ่านไปเมื่อมีฝนตกปรากฏว่าสภาพเป็นป่าดงดิบที่อุดมสมบูรณ์แห่งนี้ได้กลายเป็นแอ่งขนาดใหญ่มีน้ำท่วมขังดังสภาพของทะเลน้อยในปัจจุบัน คล้ายกับแอ่งกระทะที่เกิดจากการยุบตัวของเปลือกโลก ซึ่งสอดคล้องกับการเก็บข้อมูลภาคสนาม สัมภาษณ์จากคุณลุงปิยะ จันทร์อินทร์เล่าว่า “...ครั้งแต่ก่อนสมัยรุ่นพ่อแม่ของผมเล่าว่า บริเวณทะเลน้อยเป็นป่าดงดิบ เต็มไปด้วยสัตว์ป่า รวมทั้งช้างป่าที่มีการกวาดต้อนไปขายทางตอนเหนือปัจจุบันคือจังหวัดนครศรีธรรมราช และไม้ที่พบมากคือต้นตะเคียนคนเฒ่าคนแก่

ในสมัยนั้นเล่าว่าเมื่อประมาณ 700 ปีมาแล้วพระเจ้ากรุงสุโขทัยแผ่อำนาจลงมาทางปักษ์ใต้ได้มีกรณเกล้าเจ้าเมืองและผู้คนตัดต้นไม้เพื่อนำไปต่อเรือรบลำเลียงพลไปตีหัวเมืองมลายูทางใต้ ในครั้งนั้นฝนตกหนักเป็นเวลา 3 ปีติดต่อกัน แม้ถึงฤดูฝน ฝนตกน้อย เมื่อถึงฤดูแล้ง ฝนไม่ตกเป็นเวลาหลายเดือน เป็นอยู่อย่างนี้ทั้ง 3 ปีติดต่อกันจึงเกิดไฟไหม้ป่ากินป่ากินดิน โดยเฉพาะป่าที่เป็นทะเลน้อยมีไฟไหม้อย่างรุนแรงเพราะปลายไม้ตะเคียนที่ตัดทิ้งไว้เป็นเชื้อเพลิงอย่างดี รวมทั้งไฟกินดินลึกกว่าครึ่งเมตร กว้างยาวเป็นเนื้อที่หลายพันไร่เมื่อฝนตกน้ำข้างกลายเป็นแอ่งขนาดใหญ่บวกกับน้ำที่ไหลมาจากเทือกเขาบรรทัด จึงกลายเป็นบึงขนาดใหญ่มีคลื่นซัดเซาะตลิ่งออกไปจนกลายเป็นทะเลน้อยน้ำจืดมาจนถึงปัจจุบัน...” จากการเล่าของคุณลุงปิยะ จันทรอินทร์ ซึ่งในปัจจุบันนี้สามารถพบเห็นได้เมื่อน้ำลดชาวประมงออกหาปลาใช้เรือทอ พบเห็นตอไม้ในลักษณะสภาพที่โดนตัด และขอนไม้อื่นมีอยู่เกือบทั่วไปในทะเลน้อย แสดงให้เห็นว่าเคยเป็นป่าดงไม้ตะเคียนและไม้อื่นๆ มาก่อน ดังจากการตรวจสอบของ (เริงชัย ต้นสกุล, 2525) เขียนไว้ในจดหมายข่าวโครงการเลน้อย โดยมีการตรวจสอบชั้นหินในบริเวณรอบๆ ทะเลสาบสงขลาแล้วพบว่า แผ่นดินมีการยกตัวและยุบตัวเป็นแนวยาว เมื่อเกิดฝนตกบริเวณแผ่นดินที่ยุบตัวจะเป็นที่ราบน้ำท่วมและแผ่นดินบางส่วนจะจมอยู่ใต้น้ำ โดยมีต้นน้ำมาจากเทือกเขาบรรทัด ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของทะเลน้อย น้ำไหลออกไปทางคลองนางเรียงและคลองยวนลงสู่ทะเลสาบสงขลา ทะเลน้อยมีพื้นที่ผิวน้ำและปริมาตรที่มีการเปลี่ยนแปลงตามการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำทะเล เป็นลักษณะพื้นที่ชุ่มน้ำที่ประกอบไปด้วยป่าพรุน้ำจืด ป่าดิบชื้นและป่าเสม็ดที่เป็นผืนใหญ่ที่สุดของประเทศไทย ลักษณะของพื้นที่มีน้ำท่วมขังเกือบตลอดทั้งปี และหนองน้ำระหว่างทะเลน้อยและทะเลหลวงมีแนวเนินทรายธรรมชาติกั้นอยู่มีคลองเชื่อมทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งรวมความหลากหลายของระบบนิเวศที่มีความซับซ้อนและความอุดมสมบูรณ์ ที่หล่อเลี้ยงทุกชีวิตของชาวชุมชนทะเลน้อย ทะเลน้อยเปรียบได้กับซูเปอร์มาร์เก็ตของชาวชุมชน อยากรู้อะไรก็สามารถเข้าไปหาได้ในทะเลน้อยได้ทันทีตามความถนัดของชาวบ้านแต่ละคน เมื่อได้มานำมาแลกเปลี่ยนแบ่งปันกัน ด้านการเพาะปลูก การปลูกข้าวสามารถเพาะปลูกในด้านทิศใต้ของทะเลน้อยได้ ในอดีตจากคำบอกเล่าของชาวบ้านกล่าวว่า “... เป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมในฤดูฝนสามารถเพาะปลูกข้าวได้ปีละหนึ่งครั้ง ส่วนท้ายท้องทุ่งนาสามารถปลูกกระเจ็ด เพื่อนำมาจักสารเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือนหรือไม่ก็สามารถหาเก็บถนอมต้นกระเจ็ดบริเวณริมฝั่งของทะเลน้อยได้ ...” จากความอุดมสมบูรณ์ของทะเลน้อย ส่งผลให้ชาวชุมชนบ้านทะเลน้อยมีการพึ่งพาธรรมชาติโดยรอบของท้องถิ่น มีทรัพยากรอย่างมากมาย แต่เมื่อความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ได้ส่งผลให้ผู้คนจากท้องถิ่นอื่นๆ อพยพเข้ามาอาศัยร่วมกับคนในท้องถิ่นบวกกับการพัฒนาของพื้นที่ ที่มีการพยายามให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง ส่งผลให้ผู้คนและหน่วยงานรัฐ เอกชนเข้ามา โดยมีรูปแบบ วิธีการในการจัดการ และการใช้ประโยชน์จาก

ทรัพยากร ของแต่ละยุค แต่ละช่วงเวลา ที่ปรากฏออกมาในรูปของการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านทะเลน้อย และสภาพแวดล้อมของธรรมชาติในพื้นที่อย่างชัดเจน ในกรณีศึกษาพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ได้มี พัฒนาการทางพื้นที่อย่างเห็น ได้ชัด ในเรื่องดังต่อไปนี้

3.1.1 รูปแบบและวิธีการจัดการทรัพยากร (น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า สัตว์น้ำ)

รูปแบบและวิธีการจัดการทรัพยากรในช่วงแรกเริ่ม มีวัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญในการจัดการ โดยมีประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ ของชาวชุมชนบ้านทะเลน้อย เพราะชุมชนทะเลน้อย มีการพึ่งพาอาศัยจากทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบกับการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนไม่มากนัก โดยมีลักษณะเฉพาะของตนเอง ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อรูปแบบการจัดการทรัพยากร ในพื้นที่ทะเลน้อย ขึ้นอยู่กับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นของตนเอง โดยมีวิธีการจัดการด้วยตนเองระหว่างคนในชุมชนช่วยกันสอดส่องดูแล เพราะช่วงยุคแรกเริ่มผู้คนอาศัยไม่มากนัก ไม่มีการแย่งชิงทรัพยากร เพราะทรัพยากรที่มีความอุดมสมบูรณ์แต่ผู้คนมีจำนวนน้อย จึงทำให้ผู้คนในยุคนี้ ไม่มีหลักเกณฑ์ กฎเกณฑ์ และขอบเขตในการใช้ประโยชน์ที่แน่นอน เป็นไปตามความพอใจและความสะดวกของผู้ใช้ประโยชน์ แต่มีวัตถุประสงค์หลักเดียวกันทั้งท้องถิ่นคือ ใช้ประโยชน์เพื่อการยังชีพ เพื่อต้องการตอบสนองในปัจจัยสี่ของสมาชิกในชุมชนบ้านทะเลน้อย จากการสัมภาษณ์ของผู้เฒ่าผู้แก่กล่าวว่า “...ในสมัยก่อน ใครอยากกิน อยากใช้ อะไร สามารถเข้าไปเอา เข้าไปตัด โดยไม่ต้องขออนุญาตจากใครเลย...” โดยแต่ละคนจะมีจิตสำนึกของการหวงแหนมีความรัก ผูกพันในทรัพยากรของท้องถิ่นตนเอง ช่วยกันปกป้อง รักษาป่า ตลอดจนการจัดการป่า น้ำ สัตว์ป่า สัตว์น้ำ ในรูปแบบของความเชื่อเรื่องต่างๆ อันเนื่องมาจากจิตใต้สำนึกของผู้คนในชุมชนดังเช่น สัตว์น้ำมีการจับมาเพื่อการบริโภค ในแต่ละครั้งเท่านั้น จับมาเฉพาะที่เห็น ว่ากินได้และไม่จับช่วงของการวางไข่ มีการหยุดล่าสัตว์ จับสัตว์ในช่วง 15 ค่ำ เพราะเป็นช่วงวันพระ หากผู้เฒ่าผู้แก่จะต้องการขอมหาวิญญูณหรือผีผู้ดูแลแหล่งน้ำ เชื่อว่าเป็นผีพละและจะเซ้ทวดตาขุนดำ ทวดนางเรียม ดังนั้นพิธีกรรม ความเชื่อของชาวบ้านเปรียบเสมือนเป็นการต่อยอดในการจัดการดูแลรักษาแหล่งน้ำ ต้นไม้ สัตว์ป่า เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

สำหรับกฎระเบียบในการใช้ทรัพยากรจากแหล่งน้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า สัตว์น้ำ ในช่วงเริ่มแรกยังไม่ค่อยเข้มงวด เนื่องจากทรัพยากรยังอยู่ในสภาพที่มีความอุดมสมบูรณ์ ชุมชนเองมีความอิสระในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติไม่ต้องขออนุญาตจากผู้ใด ใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิตประจำวัน แต่เชื่อในเรื่องของกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อต่างๆ ที่มีการนับถือเคารพถ่ายทอดรุ่นสู่รุ่น เมื่อมีผู้กระทำผิดต้องทำพิธีขอมา ต่อเจ้าที่เจ้าทางผู้รักษาน้ำ รักษาป่า

จากการศึกษาพบว่าภูมิปัญญาต่างๆ ของชาวบ้าน ได้มีการสะสมความรู้ประสบการณ์ในการใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากรอย่างลึกซึ้ง จากรูปแบบการจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติของชาวบ้านที่มีการจัดการดูแลรักษาทรัพยากร โดยเกิดจากการร่วมแรงร่วมมือดูแลรักษาที่มาจากจิตใต้สำนึกของผู้คนในท้องถิ่น แต่ต่อมาเมื่อประชากรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทรัพยากรมีปริมาณลดลง ประกอบกับปีพ.ศ.2481 ทางหน่วยงานของรัฐ สังกัดกรมประมงมีมาตรการประกาศพื้นที่บริเวณส่วนหนึ่งของทะเลน้อย เป็นเนื้อที่ 6,110 ไร่ เป็นพื้นที่รักษาพันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งเป็นบริเวณแหล่งทำมาหากินของชุมชน ส่งผลกระทบต่อชุมชนในด้านแหล่งทำมาหากิน ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน ในการจำกัดพื้นที่โดยชาวบ้านได้ร้องเรียนไปยังทางจังหวัดพัทลุง เพื่อให้ผ่อนผันให้สามารถเข้าไปทำประมงในเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ

3.1.2 การใช้ประโยชน์จากความหลากหลายของทรัพยากร

ดังนั้นในส่วนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ทะเลน้อย สามารถแบ่งด้านประโยชน์การใช้สอยได้ดังนี้

3.1.2.1 การใช้ประโยชน์ในรูปของเนื้อไม้

การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน ของชุมชนบ้านทะเลน้อยจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนกล่าวว่า ในยุคแรกๆ ชุมชนบ้านทะเลน้อยมีประชากรที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน 3 ถึง 4 หลังคาเรือนเท่านั้น

ลักษณะการตั้งบ้านเรือนในยุคบุกเบิกมีการปลูกบ้านสร้างเรือนบริเวณริมชายฝั่งทางด้านทิศตะวันตกของทะเลน้อยเป็นหลัก การปลูกบ้านเรือนแบบต่างๆ ลักษณะของตัวบ้านทำด้วยไม้ทั้งหลัง ยกพื้นสูง หลังคาเป็นหน้าจั่ว ภายในตัวบ้านเปิดโล่ง เพื่อต้องการเอาพื้นที่ใช้สอยหากต้องการเป็นห้องนอน นิยมกันด้วยผ้า ด้านหน้าของตัวเรือนเป็นเรือนชานไม้ออกมา โดยไม้ที่ใช้ในการสร้างบ้านหาได้จากป่าที่อยู่ทางตอนเหนือของทะเลน้อยซึ่งเป็นป่าดงดิบไม้จำพวกต้นตะเคียน ไม้เสม็ดนำมาสร้างบ้านเรือนและซ่อมบ้านเรือน

การทำพื้นเผาถ่าน ชาวบ้านในยุคบุกเบิก มีการใช้เชื้อเพลิงจากพื้น ถ่าน โดยใช้ประโยชน์จากป่าโดยใช้ไม้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับหุงต้ม ประุงอาหาร การใช้ไม้สำหรับทำพื้นชาวบ้านเข้าไปตัดไม้แต่ครั้งต้องไปด้วยเรือ มีการรวมตัวไปหลายๆลำจากการเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่กล่าวว่า “...การเข้าไปตัดไม้เผาถ่านของชาวบ้าน ชาวบ้านทะเลน้อยจะนิยมเข้าไปตัดในช่วงน้ำขึ้น เพราะสะดวกในการเข้าไปตัดไม้ และสามารถนำออกมาโดยวิธีการลากออกมาเพื่อนำขึ้นเรือ โดยอาศัยการไหลตามทิศทางของน้ำ การเข้าไปตัดไม้ชาวบ้านจะออกไปแต่เช้าตรู่ กลับบ้านเมื่อได้ไม้เต็มลำเรือ โดยไปกันหลายๆ ลำ เพื่อป้องกันจากการถูกโจรปล้นไม้ในขากลับ เมื่อได้ไม้ขนาดสามศอกมาทำเป็นไม้พื้น บางส่วนก็เผาเพื่อทำให้กลายเป็นถ่าน เก็บไว้ใช้ในช่วงฤดูฝน...”

การใช้ประโยชน์จากเนื้อไม้ในยุคนี้ มีการใช้ประโยชน์จากต้นไม้ที่ชาวบ้านมีการเลือกตามขนาดของไม้โดยคำนึงในลักษณะของการใช้งาน โดยไม้ที่นำมาซ่อมแซมบ้าน ไม้ทำพื้น เชื้อเพลิง เป็นต้น ชาวบ้านจะไม่มีกรรมสิทธิ์ต้นไม้ขนาดใหญ่ การนำไปใช้ประโยชน์ของชาวบ้านในยุคนี้ มีการเข้าไปใช้โดยอิสระ ไม่ต้องขออนุญาตจากผู้ใด แต่จะมีจิตสำนึกของการตัดไม้ โดยวิธีการเลือกขนาดของไม้ตรงตามประโยชน์ของการใช้งาน

3.1.2.2. การใช้พื้นที่ทางการเกษตร ชาวชุมชนบ้านทะเลน้อยในยุคบุกเบิก ทุกหลังคาเรือนมีการเพาะปลูกข้าว เพื่อนำมาเพื่อบริโภค ในหนึ่งปีมีการทำนาหนึ่งครั้ง พื้นที่ที่ใช้ในการทำนาส่วนใหญ่อยู่ทางด้านทิศใต้ของทะเลน้อย เพราะลักษณะของพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม และตะกอนที่เกิดจากการไหลของน้ำจากเทือกเขาบรรทัดลักษณะสายยาวเป็นคลองยวนและคลองนางเรียงที่ไหลลงสู่ทะเลสาบสงขลา จึงเหมาะแก่การเพาะปลูก พื้นที่ในการเพาะปลูกยุคแรกๆ มีการจับจองโดยใช้แรงงานของสมาชิกในครัวเรือนมีการถางพื้นที่บุกเบิกได้ตามความต้องการ บ้านหลังใดมีกำลังแรงงานจากสมาชิกของครัวเรือนมาก ก็ได้จำนวนพื้นที่ในการเพาะปลูกได้มาก พืชหลักๆ ที่ใช้ในการเพาะปลูกของชาวเลน้อยในยุคแรกเริ่ม คือ การปลูกข้าว โดยขั้นแรกคือการเตรียมพื้นที่ในการเพาะปลูกโดยใช้แรงงานควายในการไถพรวนดิน หลังจากนั้นการหว่านข้าวเปลือก โดยใช้มือหว่านทั่วทุ่งนา และทิ้งไว้ สามถึงสี่เดือนก็มีการเก็บเกี่ยวโดยใช้แคะ (แคะคือเครื่องมือในการเก็บข้าวได้ที่ละเอียด) เก็บเกี่ยวข้าวได้หลายๆ รวงมมัดเป็นเรียง การมัดเป็นเรียงโดยใช้ฟางข้าวมัด หลังจากนั้นเก็บรวบรวมในการเก็บเกี่ยวของแต่ละวัน ไปใส่ในยุ้งข้าว นอกจากนี้มีการใช้พื้นที่ในการปลูกข้าวแล้วพื้นที่บางส่วนของทุ่งนา ส่วนใหญ่จะใช้ปลายนุงนาในการปลูกกระจุค และบริเวณริมทะเลน้อยด้านทิศตะวันตก ลุงกำนันทะเลน้อยคนปัจจุบันเล่าว่าในยุคแรกเริ่มประมาณหนึ่งร้อยปีมาแล้ว บ้านทะเลน้อยอาชีพหลักๆ คือการจักสานเสื่อ โดยวัสดุที่นำมาจักสานคือต้นกกที่นำมาจากเครื่อง (เครื่องคือพื้นที่ทางตอนเหนือของทะเลน้อย ปัจจุบันคืออำเภอเครื่อง จังหวัดนครศรีธรรมราช) โดยผู้ชายบ้านทะเลน้อยไปถอนต้นกระจุคด้วยมือในบริเวณพื้นที่ป่าโพรง ควนเครื่อง การถอนแต่ละครั้งต้องให้เต็มลำเรือถึงจะกลับดังนั้นการไปในแต่ละครั้งต้องไปนอนค้างคืน เรียกว่าการตั้งทัพนอน เมื่อระยะหลังๆ ชาวทะเลน้อยถูกขโมยเรือพร้อมกระจุคเต็มลำเรือ และผู้หญิงถูกผู้ชายเครื่องลากตัวไปหลังจากนั้นทางชาวบ้านทะเลน้อยจึงมีการแก้ไขโดยใช้วิธีการรวมตัวของชาวบ้านเพื่อเดินทางไปเอาพันธุ์พืชต้นกระจุคเพื่อนำมาปลูกที่บ้านทะเลน้อย โดยมีผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนที่เป็นตัวหลักในยุคของปีพ.ศ.2500 ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านคง อรุณรักษ์ ผู้ใหญ่ผก นวลแก้ว นายขาว ชูทอง นายแคล้วทองนวล นายคง สงสังข์ และมีการรวมตัวของญาติพี่น้องไปถอนต้นกระจุค นำมาปลูกในทางทิศเหนือและทางทิศใต้ของทะเลน้อย ครัวเรือนใดมีแรงงานมาก การปลูกก็ได้จำนวนมาก ลุงกำนันกล่าวว่าการปลูกต้นกระจุคเหมือนกับการปลูกข้าว โดยเลือกพื้นที่ปลูกป่าโพลก(พื้นที่ชุ่มน้ำ) การ

ปลูกครั้งหนึ่งสามารถถอนตลอดทั้งปี เพราะต้นกระจุ้มมีการแต่น้อออกไปเรื่อยๆ วิธีการถอนโดยใช้มือถอน เลือกลงในต้นที่ยาวแล้วเท่านั้น วิธีการดูแลเพียงแค่การถอนวัชพืช

ในยุคนี้พื้นที่ทางการเกษตรมีการบุกเบิกใช้ประโยชน์ได้อย่างอิสระ ในแต่ละครัวเรือนใช้แรงงานภายในครัวเรือนเพื่อบุกเบิกพื้นที่ทำการเพาะปลูก พืชหลักๆ ของชาวบ้านทะเลน้อยที่เพาะปลูกทุกหลังคาเรือน พืชอาหารคือ ข้าว พืชเพื่อใช้ในการจักสานคือกระจุ้ม

3.1.2.3 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในทะเลน้อย (ป่าไม้ สัตว์ป่า น้ำ สัตว์น้ำ พืชน้ำ) ของชุมชนบ้านทะเลน้อย

ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่ศึกษาในสมัยยุคดั้งเดิม (ยุคแรกๆ ประมาณหนึ่งร้อยปีมาแล้ว) ไม้ที่สำคัญได้แก่ ไม้ตะเคียน ไม้เตย ไม้เหี่ยว ไม้หว้าหิน เป็นต้น จากการสอบถามจากคุณลุงนวล ยอดทอง ผู้อาวุโสในพื้นที่ศึกษากล่าวว่า “...เมื่อสมัยอดีตรุ่นลุงยังเป็นเด็ก พ่อของลุงได้บอกไว้ว่าพื้นที่ของทะเลน้อยในสมัยยุคบุกเบิก ป่าบริเวณเหล่านี้มีไม้ตะเคียนเป็นจำนวนมาก และในสมัยกรุงสุโขทัยต้องการไม้เพื่อทำเรือรบ ยกทัพไปตีพม่าทางตอนใต้ทิศตะวันตก โดยมีกำลังทหารจากกรุงศรีอยุธยาเข้าไปตัดไม้ตะเคียนเพื่อทำเป็นเรือรบ...” และจากการกล่าวของคุณลุงนวล ยอดทอง ได้ไปสอดคล้องกับในหนังสือประวัติความเป็นมาของวัดทะเลน้อย และเจ้าอาวาสของวัดได้เล่าว่า “...ในสมัยก่อน ช่วงยุคสมัยกรุงสุโขทัยได้มีการตัดไม้เพื่อทำเป็นเรือรบจริง เพราะบริเวณพื้นที่ของทะเลน้อยในสมัยก่อนเป็นป่าดงดิบมีไม้นานาชนิดที่มากที่สุดคือ ไม้ตะเคียน...” จากหลักฐานหนังสือทางวัดกล่าวว่า “ตามคำบอกเล่าของคุณตาพิชัย ท่านเล่าว่าคนเฒ่าคนแก่เล่าว่าสมัยหนึ่งเมื่อประมาณเจ็ดร้อยปีมาแล้วพระเจ้ากรุงสุโขทัยแผ่อำนาจลงมาทางปักษ์ใต้และต่อมาเรียกว่าภาคใต้ได้เกณฑ์ให้เจ้าเมืองเกณฑ์ราษฎรตัดฟันต้นไม้มารื้อเรือรบเพื่อลำเลียงไปตีหัวเมืองมลายู ทางใต้ การตัดไม้ต่อเรือในครั้งนั้น ได้มาตัดไม้ตะเคียนในป่าทะเลน้อยเดี๋ยวนี้” จากสภาพพื้นที่ของทะเลน้อยในอดีตแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์มีไม้นานาชนิดแต่ที่ชาวบ้านนำไปใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่ไม้ตะเคียน เพื่อนำไปปลูกบ้านสร้างเรือน และต่อเรือเพื่อเป็นยานพาหนะหลักของคนในชุมชนและระหว่างชุมชน การใช้ประโยชน์จากป่าไม้นั้นนอกจากชาวบ้านนำไม้มาปลูกบ้าน และนำไม้ที่ได้จากป่าเพื่อซ่อมแซมบ้านเรือน เพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การทำถ่าน ทำฟืน เพื่อเป็นเชื้อเพลิง จากการสัมภาษณ์จากชาวบ้านสภาพป่าบริเวณทะเลน้อยในสมัยยุคแรกๆ ที่ชาวบ้านเข้ามาอยู่อาศัย พบสัตว์ป่านานาชนิด เนื่องด้วยสภาพของป่าอันอุดมสมบูรณ์ สัตว์ป่าที่สามารถล่ามาประกอบอาหารได้ง่าย สัตว์ป่าที่พบเห็นได้แก่ กิ้ง กวาง หมูป่า และนกต่างๆ นอกจากนี้ยังมีช้างป่าที่สร้างรายได้ให้กับคนในหมู่บ้าน มีการต้อนช้างไปขายกับชุมชนอื่น เช่น ต้อนช้างไปขายทางตอนทิศเหนือของหมู่บ้าน คือบ้านเคิ่ง

ทรัพยากรสัตว์ป่า ทรัพยากรสัตว์ป่าในยุคแรกๆเต็มไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิด ก่อนการเกิดเป็นทะเลน้อย มีสภาพพื้นที่เป็นป่าดงดิบ สัตว์ป่าขนาดใหญ่ได้แก่ ช้างป่า เสือ เป็นต้น นอกจากนี้มีลิงแสม ลิงลม ชะมดน้ำ ชะมดเขียด นาก เสือปลา นกนานาชนิด จากคำบอกเล่าของชาวบ้านกล่าวว่า เมื่อประมาณหกสิบปีก่อนยังมีเสือประมาณร้อยกว่าตัว ที่หลงเหลืออยู่ในรุ่นทวดรุ่นปู่ยังมีการด้อนไล่ช้างเพื่อนำไปขายให้กับฝั่งจังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากนี้เมื่อสภาพของพื้นที่กลายเป็นป่าพรุ มีไม้หลายชนิด เช่น ไม้เสม็ดขาว จิก หว่า กระทุ่มหนู ทองหลาง ดินเป็ด เตยเวเนียน เมา เตยน้ำ ที่โคมีไม้ขึ้นห่างๆ จะมีลาโป หญ้าปล้อง กระจูดหนู ขึ้นแทนเต็มไปหมด จึงเป็นที่อาศัยของสัตว์จำพวกลิงแสม ลิงลม ชะมดน้ำ นาก เสือปลา นกนานาชนิด ประกอบกับบริเวณโดยรอบมีพงหญ้า มีป่าหนาแน่นขนาดใหญ่อ่างร้างหลบซ่อนได้อย่างปลอดภัย จึงอุดมไปด้วยนกนานาชนิด เช่น นกกระทง นกกาน้ำ นกนางนวล นกกระเต็น นกกระสาแดง นกเงือก นกแขวก นกอีลุ้ม นกดินเทียน นกพริก นกอีโก้ง นกกวัก นกกะปูด นกเป็ดน้ำ นกเหล่านี้ชาวบ้านจะล่าเป็นอาหาร โดยใช้วิธีดักจับ เครื่องในการดักจับทำโดยใช้อุปกรณ์จากธรรมชาติและวัสดุในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีการใช้หนังสัตว์ ใช้ในล่าสัตว์ในช่วงยุคแรกๆ เป็นการล่าโดยพอกินในแต่ละวันของครัวเรือน

ทรัพยากรน้ำ ในพื้นที่ศึกษาเนื่องจากในอดีตเป็นพื้นที่ป่าดงดิบ จากการเล่าของคุณตาทองสุข ทองเอียด “...ในยุคของการตัดไม้เพื่อต่อเรือรบเพื่อไปตีหัวเมืองมลายูในสมัยสุโขทัย และหนึ่งถึงสองปีให้หลัง ทางราชการได้เกณฑ์ให้ราษฎรตัดไม้ตะเคียนต่อเรือในครั้งนั้นเองฝนเกิดแล้งเป็นเวลาสามปีติดต่อกัน แม้ถึงฤดูฝน ฝนก็ตกน้อยแต่เมื่อฝนฤดูฝนแล้วมันแล้งเอาจริงๆ เป็นเวลาหลายเดือน เป็นอยู่อย่างนี้ทั้งสามปี จึงเกิดไฟไหม้ป่าขึ้น เฉพาะป่าที่เป็นทะเลน้อยนี้ไฟไหม้อย่างรุนแรงเพราะปลายไม้ตะเคียนที่ตัดทิ้งเอาไว้เป็นเชื้อเพลิงอย่างดี ไฟได้ไหม้ลึกลงสู่พื้นดินบางแห่งตั้งเมตรครึ่ง กว้าง ยาว เป็นเนื้อที่หลายพันไร่ พอฝนตกน้ำขังในที่แห่งนี้ก็กลายเป็นบึงกว้างใหญ่ต่อมา ในบึงก็เป็นที่อยู่อาศัยของฝูงจระเข้ ช้างป่า กระบือฝูงที่เหยียบย่ำผัดมัน นานวันเข้าที่แห่งนี้จึงค่อยๆ ลึกลงไปและกว้างออกไปทุกที่เมื่อเป็นคลื่นๆ ก็เซาะตลิ่งออกไปจนถึงทุกวันนี้(พ.ศ.2498) ทะเลยังกว้างออกไปอีกตลอดเวลาเมื่อคุณตายังหนุ่มๆ เคยเที่ยวไปในทะเลน้อยและทะเลสาบได้พบเห็นต่อไม้ตะเคียนและขอน ไม้อื่นๆ เช่น ไม้ทำเสา มีอยู่เกือบทั่วไปในทะเลน้อยและริมทะเลสาบนี้แสดงให้เห็นว่าเป็นป่าดงตะเคียนและไม้อื่นมาก่อนซึ่งบางแห่งยังเห็นมีรอยคนตัดไม้ฟันไม้แล้วที่หลังเกิดไฟเผาผลาญจนกลายเป็นทะเลไป แต่ต่อมียังคงหลงเหลือปรากฏอยู่ให้เห็นจนถึงปัจจุบัน...” จากการเขียนเล่าของคุณตาทองสุข ได้สอดคล้องจากการเก็บข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ของชาวประมงชุมชนทะเลน้อย กล่าวว่า “...ในยุคนี้สามารถเห็นต่อไม้ตะเคียนในทะเลน้อย ได้เมื่อน้ำลด และเมื่อถ่อเรือก็พบต่อไม้อยู่เป็นจำนวนมาก...” จากการเล่าของชาวประมงกล่าวว่าในปัจจุบัน

สามารถเห็นได้ คังนั้นข้าพเจ้าได้ลงเรือของชาวประมง ลงไปในทะเลน้อยปรากฏว่ามีอยู่จริง ซึ่งสามารถพบเห็นได้ในบริเวณการก่อสร้างสถานีพัฒนาสัตว์ป่าทะเลน้อย ปัจจุบันนี้กำลังปลูกสิ่งก่อสร้างในทะเลน้อย มีการขุดเจาะเพื่อลงเสาเข็ม มีการขุดพบไม้ตะเคียนและปักไว้ตรงบริเวณที่ขุดพบ ในยุคของการเกิดเป็นบึง ชาวบ้านในยุคแรกๆ สามารถนำน้ำจากทะเลน้อยมาใช้ทั้งการอุปโภคบริโภค เพราะน้ำจากทะเลน้อยเป็นน้ำจืด จากการสัมภาษณ์ของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนวัยหกสิบ เป็นต้นไป กล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่าน้ำในทะเลน้อยเป็นน้ำจืด และในสมัยก่อน (ห้าสิบปีที่แล้ว) ทะเลน้อยมีลักษณะสภาพเป็นดินทรายขาวและมีคลื่นซัดเข้าฝั่ง ชาวบ้านสามารถใช้ประโยชน์น้ำจากทะเลน้อยในชีวิตประจำวัน ได้ทั้งกิน อาบ ใช้หุงต้ม ได้หมด ผู้เฒ่าผู้แก่กล่าว

ทรัพยากรพืชน้ำ ในยุคแรกของการก่อเกิดเป็นทะเลน้อย จากการสัมภาษณ์ของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนกล่าวว่าในยุคแรกเริ่มทรัพยากรพืชน้ำคือบัว เช่น บัวขาว บัวหลวง บัวสาย บัวเผื่อน เป็นต้น ชาวบ้านสามารถเก็บก้านบัว ไหลบัวนำมาประกอบอาหารและทำเป็นยารักษาโรค สามารถเก็บได้อย่างอิสระไม่มีการขออนุญาตจากผู้ใด เพราะบัวมีปริมาณมาก ส่วนด้านบัวหลวงชาวบ้านเก็บไปถวายพระเป็นดอกไม้บูชาอย่างหนึ่งในวันพระในการกราบไหว้บูชา ส่วนเมล็ดบัวหลวงสามารถนำมารับประทานได้ พืชน้ำชนิดอื่นๆ ได้แก่ผักตบชวา จอกหูหนูสาหร่าย ในยุคนี้น้อยมาก หากเปรียบเทียบกับดอกบัว ดอกบัวบานสะพรั่งเต็มทะเลน้อย โดยเฉพาะบริเวณทางตอนเหนือของทะเลน้อยมีมากเป็นพิเศษ ดอกบัวจะเริ่มบานในช่วงเช้าของทุกวัน

ทรัพยากรสัตว์น้ำ หลังจากยุคแห่งการก่อเกิดสภาพเป็นทะเลน้อยน้ำจืด สัตว์น้ำนานาชนิด เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ในทะเลน้อยมีความชุกชุมเป็นจำนวนมาก ดังตามหลักฐานที่ปรากฏตามพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 5 ตอนเสด็จประพาสแหลมมลายู พ.ศ.2432 เขียนเกี่ยวกับทะเลน้อยไว้ว่า “ได้ให้คนไปดูที่ทะเลน้อยแขวงเมืองนครศรีธรรมราช ระยะทาง 2 ชั่วโมง น้ำตื้นเรือไฟเข้าไม่ได้ ต้องลงเรือเล็กเข้าทางคลองนางเรียงไปอีก 25 นาที ถึงในนั้นมีดอกบัวหลวงสีขาว แต่น้ำตื้นจนราษฎรทำนาได้ในทะเล (ถัด รัตนพันธ์ , 2479)

ชุมชนทะเลน้อยเป็นชุมชนหนึ่งที่ตั้งอยู่ใกล้กับทะเลน้อย ซึ่งมีแหล่งน้ำขนาดใหญ่และมีทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์มาก โดยเฉพาะสัตว์น้ำ ทุกหลังคาเรือนมีการพึ่งพาอาศัยจากแหล่งน้ำทะเลน้อย ในยุคแรกเริ่มของชุมชนบ้านทะเลน้อยบ้านเรือนทุกหลังคาเรือน มีอาชีพหลักๆ คือ การประมง เพื่อหาเลี้ยงชีพ ในยุคแรกๆ เป็นการจับสัตว์เพื่อการบริโภค จากการบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่กล่าวว่า ในสมัยก่อนมีการจับสัตว์น้ำได้ในปริมาณมาก สัตว์น้ำมีมากมายเช่น ปลาน้ำจืดเมื่อจับได้ปริมาณจำนวนมาก ที่เหลือจากการบริโภคเป็นอาหารในครัวเรือนก็สามารถแปรรูปทำเคย (กะปิ) หรือปลาแดดเดียว ปลาตุกร้า เป็นต้น การจับสัตว์น้ำในสมัยยุคแรกๆ เครื่องมือเครื่องมือในการจับสัตว์น้ำชาวบ้านจะประกอบขึ้นจากฝีมือตนเอง นอกจากการใช้เครื่องมือจากการประดิษฐ์

โดยฝีมือของชาวชุมชนบ้านทะเลน้อยแล้ว มีวิธีการจับสัตว์น้ำที่อาศัยวัชพืชและกิ่งไม้ในทะเลน้อยโดยอามาสุมๆ รวมกันเป็นกลุ่มๆวางไซไว้ข้างล่าง เรียกว่า “ไซผี” เพื่อให้สัตว์น้ำเข้ามาอาศัยรวมตัวกันภายใน จากการเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่า “...ในสมัยก่อนปีพ.ศ.2500 ทรัพยากรสัตว์น้ำมีความอุดมสมบูรณ์มาก การออกเรือเพื่อไปวางอวนต้องออกปากชวนกันไปหลายๆ ลำเรือเพื่อช่วยในการปลดปลาใส่ลำเรือ ในแต่ละครั้งที่ออกไปได้ปลาจำนวนมากหลายลำเรือ ปลาที่พบในทะเลน้อย ได้แก่ปลาดุก ปลาดุกทะเล ปลากระเบน ปลากระพง ปลาแรด ปลากระทิง ปลาหมอไทย ปลาหมอช้างเหยียบ ปลาชะโด ปลาชะโอบ ปลาสลาด กุ้งก้ามกราม กุ้งหัวมัน...” อันความอุดมสมบูรณ์ของทะเลน้อยหลายครั้งเรือในชุมชนบ้านทะเลน้อยได้ยึดถือเป็นอาชีพหลัก

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทะเลน้อยในยุคแรกในลักษณะรูปแบบการนำมาใช้เพื่อการดำรงชีพ ในชีวิตประจำวัน เช่นด้านป่าไม้ เก็บไม้เพื่อทำฟืนเผาถ่าน ตัดไม้โดยเลือกเอาตามขนาดของการใช้งาน เช่นเลือกขนาดไม้สามศอกเพื่อนำมาสร้างบ้าน ปรับปรุงบ้านเรือน นอกจากนี้ทรัพยากรในทะเลน้อย ในยุคแรกเริ่มมีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากร โดยเฉพาะทรัพยากรด้านสัตว์น้ำเพราะเป็นยุคของการก่อเกิดเป็นทะเลน้อย สัตว์น้ำจืดนานาชนิด โดยเฉพาะปลาน้ำจืด กุ้งน้ำจืด เป็นต้น

3.2 ยุคแห่งการพัฒนา ตั้งแต่ปีพ.ศ.2519 - 2536

ยุคแห่งการพัฒนาที่ก่อเกิดในพื้นที่ศึกษา มีกฎระเบียบจากทางหน่วยงานภาครัฐที่กล่าวว่า “แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสัตว์ป่ามาเป็นเวลานานแล้ว ได้แก่พระราชบัญญัติการรักษาช้างป่า ร.ศ.119 (พ.ศ.2443) แต่ก็เป็นการรักษาช้างป่าเพียงชนิดเดียว ดังนั้นเมื่อเห็นว่าเกิดภาวะอันน่าวิตกว่าสัตว์ป่าหลายชนิดจะสูญพันธุ์ไปจากประเทศ” รัฐบาลจึงได้ตรากฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าขึ้น โดยสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เมื่อครั้งดำรงพระยศสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้ทรงลงพระนามในพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ตราพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2503 ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2504 เป็นต้นไป

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ คือ สัตว์ป่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติอันมีค่ายิ่งของประเทศชนิดหนึ่งที่น่าอนุรักษ์ในทางเศรษฐกิจ วิทยาการ และรักษาความงามตลอดจนคุณค่าตามธรรมชาติไว้แต่ปรากฏว่าในปัจจุบัน สัตว์ป่าที่มีค่าบางชนิดได้ถูกล่าและทำลายจนสูญพันธุ์ไปแล้ว และบางชนิดกำลังจะสูญพันธุ์ไป ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายให้ความคุ้มครองสัตว์ป่าขึ้นไว้เพื่อประโยชน์ของรัฐบาลและประชาชนส่วนรวม

ต่อมาในวันที่ 18 ตุลาคม 2515 ได้มีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 228 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัตินั้นให้รัดกุมและทันสมัยยิ่งขึ้น เมื่อมี พ.ร.บ. ฉบับนี้เกิดขึ้น จำเป็นต้องมีผู้ปฏิบัติการให้เป็นไปตาม พ.ร.บ. ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2504 กรมป่าไม้จึงได้ตั้ง “หมวดสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า” ขึ้น โดยอยู่ในสังกัดกองบำรุง ให้มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า เป็นการเฉพาะ ต่อมาในปี พ.ศ. 2510 กรมป่าไม้ได้เปลี่ยนชื่อ หมวดสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าเป็น “ฝ่ายจัดการสัตว์ป่าแห่งชาติ” โดยสังกัดอยู่ในกองบำรุง

งานในหน้าที่ของฝ่ายจัดการสัตว์ป่าแห่งชาติ ได้ขยายและก้าวหน้ายิ่งขึ้น ดังนั้นในปี พ.ศ. 2516 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้เสนอรัฐบาลให้จัดตั้งกองอนุรักษ์สัตว์ป่าขึ้น ซึ่งปรากฏว่าได้มีผู้สนับสนุนโดยผ่านทางสื่อมวลชนต่างๆ เป็นจำนวนมาก ในที่สุดได้มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมป่าไม้จัดตั้งกองอนุรักษ์สัตว์ป่าขึ้นในปีพ.ศ.2518 โดยได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ หน้า 15 เล่มที่ 92 ตอนที่ 32 ลงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2518

กองอนุรักษ์สัตว์ป่า มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางด้านป่าไม้ และสัตว์ป่าให้คงอยู่ ดำเนินการต่างๆ ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น เพื่อกำหนดเป็นพระราชกฤษฎีกาให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และรักษาแหล่งสัตว์ป่าที่สำคัญ โดยออกเป็นประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กำหนดให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ภายใต้ข้อบังคับของกฎหมายในการคุ้มครองป้องกันปราบปราม เพื่อป้องกันการบุกรุกทำลายป่าที่อยู่อาศัย ทั้งยังเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร รักษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ส่งเสริมให้เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ การทัศนจร การส่งเสริมเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ปลูกฝังให้เยาวชน นิสิต นักศึกษา และประชาชน ทั่วไปมีจิตใจรักษาป่า มีความรู้ทางด้านป่าไม้และสัตว์ป่า โดยอาศัยของจริงที่มีอยู่ในป่าเป็นอุปกรณ์ในการเรียนรู้สนับสนุนกิจกรรมการ การอนุรักษ์สัตว์ป่าทั้งภายในประเทศและนานาชาติ จัดตั้งศูนย์ศึกษาธรรมชาติและสัตว์ป่า ศูนย์เพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่า สถานีวิจัยสัตว์ป่า โดยมีจุดประสงค์เพื่อการค้นคว้าวิจัยเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ป่า ทั้งนี้เพราะว่าผลการค้นคว้าวิจัยเป็นข้อมูลพื้นฐานของการจัดการสัตว์ป่า และการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งชนิดของสัตว์ป่าและพืชป่าที่กำลังจะสูญพันธุ์

จากจุดประสงค์และนโยบายจากภาครัฐที่ต้องการอนุรักษ์สัตว์ป่า ได้พยายามใช้วิถีทางเข้าควบคุมทรัพยากรไว้ด้วยกฎหมาย บังคับการใช้ประโยชน์ ซึ่งเห็นได้จากการประกาศพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าในปีพ.ศ.2503 แต่ต่อมาเมื่อปีพ.ศ.2535 มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติฉบับเดิมจากการคุ้มครองและสงวนสัตว์ป่าอย่างเดียวนำมาเพิ่มในด้านการดูแลจัดการพื้นที่

ดังกรณีพื้นที่ศึกษาในครั้งนี้เช่นเดียวกับอีกหลายๆ พื้นที่ ที่ได้ถูกประกาศเป็นเขตหวงห้าม เขตอนุรักษ์ เขตอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่ออกกฎหมายโดยจากหน่วยงานภาครัฐ ที่ใช้ในการควบคุมพื้นที่ จำกัดเขตพื้นที่เพื่อความต้องการที่จะดำรงความเป็นธรรมชาติคงอยู่ไว้ ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ระบุว่า จะขยายเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าจากเดิม 12 เขต เป็น 22 เขต และได้มีการจัดตั้งเขตห้ามล่าสัตว์ป่าของประเทศไทยขึ้น 5 แห่งในช่วงของนายพอง เล่าอี่เป็นอธิบดีกรมป่าไม้ ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าฝ่ายจัดการสัตว์ป่า เห็นความสำคัญของแหล่งนกน้ำทะเลน้อย หากปล่อยให้ดังเช่นเหมือนกับช้างและจระเข้ที่สูญพันธุ์ไปจากพื้นที่แล้ว โดยเฉพาะป่าไม้แหล่งที่อยู่ของนกจะถูกทำลายไปมาก ผู้คนจับนกกินเป็นอาหาร เกิดเป็นอาชีพเก็บไข่นกขาย ปล่อยฝูงควายเหยียบย่ำรังและไข่จนเสียหาย นายพอง เล่าอี่จึงดำเนินการให้จัดตั้งเป็นอุทยานนกน้ำ เมื่อมีการสำรวจเห็นว่ามีความเหมาะสมและสำคัญจึงได้ส่งเจ้าหน้าที่สำรวจและปฏิบัติการเริ่มเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2518 พร้อมกับส่งเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติการ จากนโยบายดังกล่าวเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เป็นพื้นที่แห่งแรกของประเทศไทยที่ได้ถูกประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่า เนื้อที่ 285,625 ไร่ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 92 ตอนที่ 84 ลงวันที่ 29 เมษายน 2518

ต่อมากรมป่าไม้มีการจัดการ โครงสร้างแบ่งส่วนราชการใหม่ ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 109 ตอนที่ 109 วันที่ 22 ตุลาคม 2535 ดังนั้นในการจัดการในช่วงยุคนี้ มีหน่วยงานทางภาครัฐเข้ามาดูแลจัดการพื้นที่ โดยกรมป่าไม้ โดยจัดตั้งฝ่ายจัดการเขตห้ามล่าสัตว์ป่า

3.2.1 รูปแบบการจัดการทรัพยากร (ป่าไม้ สัตว์ป่า น้ำ สัตว์น้ำ)

ในช่วงเข้าสู่ยุคแรกของการพัฒนามีปรากฏการณ์ทางพื้นที่ โดยมีหน่วยงานทางภาครัฐเข้ามาดูแลและจัดการด้านพื้นที่รวมถึงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม จากการเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนกล่าวว่า ในระยะแรกเริ่มหน่วยงานแรก คือกรมประมง ที่เข้ามาจัดการดูแลเรื่อง สัตว์น้ำ พืชพันธุ์สัตว์น้ำ ประกาศเป็นพื้นที่ 10,000 ไร่ ในพ.ศ.2474 ต่อมาพ.ศ.2481 ชาวบ้านเรียกร่องไปทางจังหวัด ให้ยกเลิกเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ ข้อมสรุปจากทางจังหวัด มีการพ่อนผันกับชาวประมงให้เข้าจับปลาในเขตสงวน โดยให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแล ต่อจากนั้นมา มีการส่งเจ้าหน้าที่รัฐเข้ามาตั้งบ้านพัก เป็นการปลูกสร้างบ้านหลังเล็กๆ เพื่อเป็นที่พักของเจ้าหน้าที่ และมีการออกสำรวจพื้นที่ โดยการเริ่มจากการทำงานทางหน่วยงานภาครัฐเข้าหาผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ เช่น ผู้นำชุมชน จากการเล่าของผู้กำนันคนปัจจุบันของตำบลพนางตุง กล่าวว่า “... การเข้ามาของเจ้าหน้าที่ระยะแรกมีการเข้าทางผู้คนที่มามีอิทธิพลในพื้นที่ก่อน เพื่อต้องการให้คนที่มามีอำนาจในพื้นที่ได้บอกกล่าวแนวเขตพื้นที่ที่ทางรัฐได้ประกาศเอาไว้และกฎระเบียบจากรัฐเพื่อให้ชาวบ้านปฏิบัติตามคำบอกกล่าวแบบนี้ก็จะใช้กับลูกน้องของตนต่อไป จากนั้นทางหน่วยงานภาครัฐค่อยๆ มีการ

ประกาศกฎระเบียบเพื่อต้องการให้ประชาชนรับทราบ...” นอกจากนี้มีการสัมภาษณ์จากตัวแทนของหน่วยงานภาครัฐ กล่าวว่า “... ในระยะแรกๆ ของการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ได้มีการส่งเจ้าหน้าที่ไปเคาะตามประตูบ้านเพื่อเป็นการบอกกล่าวชาวบ้านในแต่ละหลังคาเรือนของแต่ละชุมชน และต่อจากนั้นเป็นการแจกใบปลิวในชุมชน เพื่อต้องการให้คนในพื้นที่ใกล้เคียง และคนในพื้นที่รับทราบของการประกาศเป็นห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย...” แต่จากการให้การสัมภาษณ์จากประชาชนที่อยู่ในเหตุการณ์เวลานั้นกล่าวว่า “...ทางหน่วยงานของรัฐไม่ได้แจ้ง ให้ทราบก่อนล่วงหน้าของการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย แต่เป็นเพียงการส่งเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาจับกุมกับผู้ที่กระทำความผิดตามกฎหมายที่ระบุไว้ โดยทางหน่วยงานของรัฐอ้างกฎระเบียบของกฎหมายว่า เมื่อมีการออกกฎหมายประชาชนบอกว่าไม่รู้ไม่ได้...” ดังนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงต้องกระทำตามกฎหมายได้ระบุไว้ เช่นหากมีการจับนกน้ำ ปรึบ 2,000 บาท และมีการยึดเครื่องมือในการล่าครั้งนั้นด้วย รูปแบบและวิธีการจัดการทรัพยากรบุคคลแห่งการพัฒนาโดยรัฐ หน่วยงานที่รับผิดชอบคือกรมป่าไม้ โดยใช้วิธีการจัดการทรัพยากรรูปแบบทางกฎหมายในการจัดการและควบคุมทรัพยากร

ดังนั้นในยุคนี้จึงส่งผลให้จากเดิมในยุคแรกๆ ที่ไม่มีรูปแบบของการจัดการของชุมชนโดยมีการใช้ทรัพยากรได้อย่างอิสระ แต่เมื่อก้าวเข้าสู่ยุคแห่งการพัฒนาจึงส่งผลให้ การจัดการมีรูปแบบที่ชัดเจน ดายตัวปรากฏออกมาในรูปแบบของกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้นการจัดการในยุคนี้ของชุมชน ยัง ไม่ก่อเกิดรูปแบบที่ชัดเจนแต่เป็นเพียงการปฏิบัติ ตามกฎระเบียบจากทางหน่วยงานของรัฐออกมาเท่านั้น แต่ก็ยังมีประชาชนบางส่วนที่มีอาชีพหลักๆ เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในทะเลน้อยมีการฝ่าฝืนกฎ โดยกล่าวว่า กฎระเบียบออกมาเพื่อจำกัดสิทธิของการทำมาหากินของชาวบ้าน จากการให้การสัมภาษณ์จากลุงปิยะ จันทร์อินทร์กล่าวว่า “...ผมมีอาชีพหลักๆ คือหาปลาในทะเลน้อย และทำนาในบริเวณริมฝั่งทางตอนใต้ของทะเลน้อย แต่เมื่อมีการออกกฎระเบียบจึงส่งผลให้บริเวณหาปลาได้น้อยลง ปริมาณของปลาก็ลดน้อยลง การทำนา ก็ได้ผลน้อยเกิดมาจากการที่นกอพยพ ได้เข้ามาจิกกินเมล็ดที่หว่านไว้ส่งผลให้การทำนาไม่ได้ผล...”

ความสามารถในการแก้ไขปัญหา และอุปสรรค จากระยะแรกเริ่มของการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยมีชาวบ้านบางส่วน ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายมีการกล่าวอ้างว่าไม่รู้ จากการออกกฎหมายแต่บางส่วนรู้แล้วมีการกระทำความผิด จำเป็นต้องฝ่าฝืนเพราะเกี่ยวข้องกับอาชีพของตนจึงทำให้ทางภาครัฐต้องแก้ไขกับปัญหา โดยใช้วิธีการและรูปแบบในการจัดการ โดยการแจ้งข้อความเป็นกฎหมายมาเป็นลายลักษณ์อักษร ถึงกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเพื่อต้องการแจ้งให้ชาวบ้านทราบ จึงทำให้ชาวบ้านบางส่วนได้เกรงกลัวต่อการกระทำความผิด มีหน่วยงานทางภาครัฐได้ดำเนินการจัดการจริง จากการสัมภาษณ์จากหัวหน้าเขตกล่าวว่า “...การออกกฎหมายนี้ทางเขต

ห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยต้องการรักษาพืชพันธุ์และสัตว์ป่าเท่านั้น แต่ภายในพื้นที่ที่ถูกประกาศเขตห้ามล่าสัตว์ป่าชาวบ้านก็สามารถเข้ามาใช้ประโยชน์จากพื้นที่แต่ต้องทำตามกฎระเบียบที่ทางหน่วยงานภาครัฐได้ออกไว้ เช่นพื้นที่ที่มีการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าไปซ้อนทับกับพื้นที่เดิมของชาวบ้านที่ทำการเพาะปลูกข้าว สามารถทำการเพาะปลูกข้าวได้ต่อไป แต่ไม่สามารถตัดแปลงพื้นที่ไปทำอย่างอื่นได้และไม่มีการออกเอกสารสิทธิ์ให้ นอกจากนี้ภายในทะเลน้อยชาวบ้านสามารถหาปลาได้ตามปกติแต่ต้องอยู่ในอาณาเขตที่ให้ทำการจับสัตว์น้ำได้เท่านั้น โดยต้องใช้เครื่องมือในการหาปลาจับสัตว์น้ำถูกต้องตามกฎหมายระบุไว้ ส่วนในด้านทรัพยากรป่าไม้มีการห้ามตัดไม้ทุกชนิดในอาณาเขตห้ามล่าสัตว์ป่าอย่างเด็ดขาด ด้านสัตว์ป่าที่มีการเน้นมากคือนกที่มีการออกกฎเพื่อคุ้มครองนกทั้งที่อยู่ในพื้นที่ของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยและนอกพื้นที่ที่นกบินไป หรืออาศัยในพื้นที่ใด หากมีผู้จับ ล่า ฆ่า มีไว้ครอบครองถือว่ามีความผิด การออกกฎหมายที่ใช้ควบคุมในครั้งนี้ มิใช่ออกมาใช้เฉพาะภายในอาณาเขตของพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีกฎออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองนกและสัตว์ป่าที่ออกไปทำรัง หรือหากินในบริเวณอื่นอีกด้วย...” ในช่วงยุคแรกเริ่มของการพัฒนานี้ เมื่อมีเจ้าหน้าที่ออกตรวจการและพบผู้กระทำความผิดจริง เจ้าหน้าที่มีการจับกุมและนำมาพักขังจริง และออกประกาศให้ชาวบ้านคนอื่นๆ ได้ทราบการกระทำความผิดตลอดจนบทลงโทษในการกระทำความผิด หลังจากนั้นเมื่อทางหน่วยงานรัฐได้จับกุมดำเนินคดีจริง ชาวบ้านคนอื่นๆ มีความเกรงกลัวต่อการกระทำผิดมากยิ่งขึ้น ทำให้คนในพื้นที่และผู้คนจากภายนอกชุมชนได้มีความระมัดระวังในการล่าสัตว์และเก็บหาของป่า การเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ ดังนั้นการปรับตัวของชาวบ้านได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงในยุคนี้มากขึ้น เช่นจากเดิมชาวบ้านมีอาชีพหลักๆ คือ การประมง จับสัตว์ป่าก็มีการปรับเปลี่ยนโดยหาอาชีพหาหนทางอื่นเพื่อเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม เช่น หันมาจับเรือ นำนักท่องเที่ยวชมรอบทะเลน้อย บางหลังคาเรือนหันมาจักสานมากขึ้นโดยมีการใช้ต้นกระจูดจากเดิมนำมาจากทะเลน้อย แต่เมื่อมีการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าการปลูกต้นกระจูดส่งให้ไม่ได้ผล เนื่องจากนกต่างๆ ที่เข้ามาอาศัย ทำรังในพื้นที่ล้นกับปาก และจิกทำลายต้นกระจูด จึงทำให้ชาวบ้าน ต้องนำกระจูดโดยรับซื้อจากตำบลครั้ง อำเภอลำสนธิ จังหวัดนครศรีธรรมราช

จากการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย มีการบริหารการจัดการโดยกรมป่าไม้ โดยมีอำนาจหน้าที่การบริหารจัดการดังนี้

1. ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า กฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยสัตว์ป่า กฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ
2. ส่งเสริมและพัฒนาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและฟื้นฟูระบบนิเวศในพื้นที่ป่าไม้

3. ศึกษาค้นคว้า วิจัย ทดลอง และพัฒนาวิชาการ ด้านการป่าไม้ และสัตว์ป่า และวิชาด้านอื่นที่เกี่ยวข้อง

4. ปฏิบัติราชการอื่นใด ตามที่กฎหมายกำหนด ให้เป็นอำนาจหน้าที่ ของกรมป่าไม้ หรือตามที่กระทรวง หรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ในการนี้ กำหนดให้มีการจัดตั้ง ฝ่ายจัดการเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ขึ้นเพื่อกำกับดูแล การดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สัตว์ป่าและป่าไม้ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่า

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าตามมาตรา 42 ของพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 หมายถึงบริเวณสถานที่ ที่ใช้ในราชการ หรือใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันแห่งใด รัฐมนตรี โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า แห่งชาติกำหนดให้เป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าชนิดหรือประเภทใดก็ได้โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อได้มี ประกาศของรัฐมนตรีกำหนดเขตห้ามล่าสัตว์ป่าชนิดหรือประเภทใดแล้ว ห้ามมิให้ผู้ใด กระทำการดังต่อไปนี้

1. ล่าสัตว์ป่าชนิดหรือประเภทนั้น
2. เก็บหรือทำอันตรายแก่รังของสัตว์ป่าซึ่งห้ามมิให้ล่า
3. ยึดถือครอบครองที่ดิน หรือตัด โคนแ้วถาง เผา ทำลายต้นไม้ หรือ พืชชนิดอื่น หรือขุดหาแร่ดิน หิน หรือเลี้ยงสัตว์ หรือเปลี่ยนทางน้ำ หรือ ทำให้น้ำในลำน้ำลำ ห้วย หนอง บึง ท่วมทัน เหี่ยวแห้ง หรือ เป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำ เว้น แต่ได้รับ อนุญาต เป็นหนังสือจากอธิบดี หรือเมื่ออธิบดีได้ประกาศอนุญาตไว้เป็นคราวๆ ในเขตห้ามล่าแห่งหนึ่ง แห่งใด โดยเฉพาะ

ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือ เจ้าพนักงานอื่นใด มีความจำเป็นต้องปฏิบัติตาม กฎหมายหรือปฏิบัติการเพื่อประโยชน์ในการศึกษา หรือ วิจัยทางวิชาการในเขตห้ามล่าสัตว์ป่า พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือเจ้าพนักงาน นั้นต้องปฏิบัติระเบียนที่อธิบดีกำหนด โดยเห็นชอบจาก คณะกรรมการ

หน้าที่รับผิดชอบของเขตห้ามล่าสัตว์ป่ามีดังนี้

1. ดูแลรักษา และคุ้มครองสัตว์ป่า การป้องกัน การบุกรุกพื้นที่ การบำรุงรักษาสภาพ ธรรมชาติ และคุ้มครองสัตว์ป่า การป้องกันการบุกรุกพื้นที่ การบำรุงรักษาสภาพ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การศึกษาวิจัยทางวิชาการ การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ ความรู้และการสร้างจิตสำนึก การอนุรักษ์ธรรมชาติแก่ประชาชน
2. พิจารณาของใช้พื้นที่ ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเพื่อกิจการต่างๆ

3. การติดต่อประสานงาน กับหน่วยงานต่างๆ ทางภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงาน ของเขตห้ามล่าสัตว์ป่า เป็นไปด้วยดี และบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ในช่วงยุคแรกเริ่มแห่งการพัฒนานี้เป็นช่วงที่ภาครัฐได้จัดตั้งให้กรมป่าไม้ดูแลและรับผิดชอบในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย โดยมีฝ่ายต่างๆ ที่เข้ามาดูแลจัดการในพื้นที่ ได้แก่ ฝ่ายจัดการเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย กรมประมง เป็นต้น หน่วยงานเหล่านี้มีรูปแบบและวิธีการ โดยใช้ในรูปของบทกฎหมายในการบังคับใช้ในพื้นที่ และนอกพื้นที่เพื่อคุ้มครองนกนานาชนิด เป็นต้น ดังนั้นในยุคนี้ด้านการจัดการดูแลนั้นจะเป็นหน่วยงานภาครัฐทั้งหมดก็จริง แต่สิ่งที่ปรากฏในพื้นที่ทะเลน้อยคือ ต่างหน่วยงานที่เข้ามานั้น ต่างหน่วยงานต่างมีการจัดการดูแลทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่แบบแยกส่วน นอกจากนั้นยังเป็นการซ้ำซ้อนเรื่องด้านการจัดการ ในพื้นที่ ดังเช่นกรณี กรมประมง ที่เข้ามาดูแลจัดการเป็นหน่วยงานแรกในด้านสัตว์น้ำต่อมาเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยที่จัดการดูแลคุ้มครองเรื่องสัตว์ และพื้นที่ได้ถูกประกาศทั้ง 285,625 ไร่ และยังมีกรมเจ้าท่า มีหน้าที่ดูแลเรื่องที่ดินพัสดุและส่วนของน้ำในทะเลน้อย กรมชลประทานที่เข้ามาดูแลเรื่องของน้ำในทะเลน้อยและ โดยในส่วนของประชาชน ไม่มีรูปแบบของการจัดการ เป็นเพียงแค่การปฏิบัติตามกฎหมาย ขอบังคับจากทางหน่วยงานของรัฐที่ออกมาเท่านั้น

3.2.2 การใช้ประโยชน์จากความหลากหลายของทรัพยากรในพื้นที่ทะเลน้อย

ช่วงนี้เป็นช่วงแห่งยุคแรกเริ่มของการก่อตั้งเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ซึ่งเป็นช่วงที่รัฐบาลเข้ามามีบทบาทอย่างเป็นทางการและมีอิทธิพลต่อคนในพื้นที่เป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่มีการปรับเปลี่ยนแนวทางในการจัดการทรัพยากร โดยมีรากฐานแนวความคิดที่ถือว่าทรัพยากรทั้งหมดเป็นของรัฐปรากฏขึ้นในพื้นที่ คือเกิดการครอบครองและควบคุมพื้นที่ทำให้รัฐมีการกำหนดอาณาเขตเป็นพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ดังนั้นในส่วนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ทะเลน้อย ในยุคแรกเริ่มของการพัฒนาส่งผลให้การใช้ทรัพยากรของชุมชนได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปแต่นั้นเป็นต้นมา ดังนั้นในส่วนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ทะเลน้อย สามารถแบ่งด้านประโยชน์การใช้สอยได้ดังนี้

3.2.2.1. การใช้ประโยชน์ในรูปของเนื้อไม้

การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน ในยุคที่สองเป็นยุคแห่งการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย การตั้งบ้านเรือนในยุคนี้มีการเพิ่มจำนวนหลังคาเรือนมากขึ้น เนื่องจากผู้คนถิ่นเดิมได้มีการขยายครอบครัว ลูกหลานขยายครัวเรือนปลูกสร้างบ้านเรือนละแวกเดียวกัน จากการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนกล่าวว่า “...ในชุมชนบ้านทะเลน้อย คนทั้งชุมชนเป็นญาติพี่น้องกันทั้งหมดมีการขยายครอบครัว แล้วต่อเติมสร้างบ้านในพื้นที่ภายในชุมชนแห่งนี้” การก่อตั้งบ้านเรือนในยุคนี้

สามารถปลูกได้ตามรุ่นผู้เฒ่าผู้แก่ได้อย่างอิสระ เพราะสาเหตุมาจากพื้นที่ในชุมชนทะเลน้อยส่วนใหญ่ปลูกบนพื้นที่ของราชพัสดุ โดยเฉพาะฝั่งตำบลพนางคองของชุมชนบ้านทะเลน้อย หมู่ที่ 1, 2, 13 เป็นที่ราชพัสดุทั้งสิ้น ฝั่งตำบลทะเลน้อยหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 เป็นพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์

หลังจากมีหน่วยงานกรมป่าไม้มาตั้งที่ทำการ นอกจากนี้มีการปรับปรุงถนนสายพนางคอง-ควนขนุนมีการปรับเป็นถนนลาดยางสภาพที่ดีขึ้น และสาเหตุอีกประการหนึ่งเกิดมาจากการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่ชาวบ้านเรียกว่าอุทยานนกน้ำ รัฐบาลได้สนับสนุนงบประมาณต่างๆ เข้ามาพัฒนาชุมชนทะเลน้อยในลักษณะของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ถนน ประปา ไฟฟ้า ซึ่งในปีพ.ศ.2534 ได้มีการปรับปรุงโดยมีการลาดยางถนนสายเรียบริมฝั่งทะเลน้อย ส่งผลให้มีการขยายพื้นที่สร้างบ้านอยู่บริเวณริมฝั่งถนนสายทะเลน้อยด้านตะวันตกของถนน ลักษณะของบ้านเรือนปลูกสร้างแบบถาวรขึ้นอย่างหนาแน่น รวมทั้งมีการขยายพื้นที่หน้าบ้านของแต่ละหลังคาเรือนเพื่อเป็นร้านค้าบริเวณริมฝั่งถนน ส่วนใหญ่เกิดขึ้นฝั่งบริเวณบ้านทะเลน้อยฝั่งพนางคอง

ดังนั้นเรื่องของ การปลูกบ้านสร้างเรือนในยุคนี้มีการปลูกบ้านเรือนโดยอาศัยไม้จากนอกชุมชน แต่ก็ยังมีชาวบ้านบางส่วนที่มีการลักลอบตัดไม้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างบ้าน ซ่อมแซมบ้านเรือน ดังนั้นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าจึงได้ก่อตั้งหน่วยย่อย คือหน่วยรักษาป่าควนขี้เสียนในพื้นที่และใช้มาตรการให้คนในชุมชนเข้ามาดูแล ตรวจการ ร่วมเฝ้าระวัง ตรวจตรา ป่าในชุมชนของตนเอง

สถานการณ์ป่าไม้ในช่วงนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปจากยุคแรกที่ผ่านมา โดยเฉพาะในด้านป่าไม้และสัตว์ป่า จำนวนของป่าไม้ได้ลดน้อยลง เนื่องจากการปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่เพาะปลูก และตัดไม้ขายเป็นอาชีพหลัก หลังการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ในช่วงแรก ชาวบ้านเข้าไปตัดเพื่อนำมาปลูกบ้านซ่อมแซมบ้านเรือน เนื่องจากความไม่รู้กฎระเบียบจากทางรัฐออกมา บางคนรู้แต่ยังกระทำ สถานการณ์ป่าไม้ในช่วงแห่งการพัฒนานี้ ได้ถูกกำหนดสิทธิ์ของชาวบ้านในการใช้ประโยชน์ จะมีความแตกต่างกับช่วงยุคแรกโดยอย่างสิ้นเชิง ดังนั้นเมื่อรัฐได้ออกกฎหมายมาเพื่อใช้ในการบังคับการตัดไม้ มีการห้ามเขตในการเข้าไปตัดไม้ จึงส่งผลให้ชาวบ้านเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปจากเดิมโดยอย่างสิ้นเชิง โดยการหาอาชีพใหม่ๆ เช่นอาชีพรับจ้าง เป็นต้น

การทำพื้นเผาถ่าน ในยุคแห่งการพัฒนาพื้นที่ ถูกประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่า โดยมีการจำกัดในพื้นที่ เมื่อมีการประกาศเขตห้ามล่าสัตว์ป่า จากเดิมที่ชาวบ้านสามารถเข้าไปตัดไม้ตามขนาดความต้องการในการใช้งานหรือเป็นการหาพื้น ตัดไม้เพื่อนำมาเผาถ่านเป็นเพื่อกักคุนใช้ในยามฤดูฝนหรือเป็นการหาเศษไม้ที่มีขนาดเล็กๆ เพื่อนำมาใช้ในการประกอบอาชีพหรือเป็นการหุงหาอาหารก็ต้องยุติลง เพราะเนื่องมาจากการออกกฎหมายห้ามตัดไม้ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จึง

ส่งผลให้ชาวบ้านต้องเปลี่ยนแปลงวิถีการ ได้มาของเชื้อเพลิง โดยหาซื้อเชื้อเพลิงเป็นการทดแทน เช่น หันไปซื้อถ่านจากนอกชุมชน เพื่อนำมาประกอบหุงหาอาหาร

3.2.2.2. การใช้พื้นที่ทางการเกษตร

สถานการณ์ที่ปรากฏในพื้นที่ในช่วงยุคแห่งการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยในระยะแรกของการประกาศช่วงปีพ.ศ.2518 ได้มีการประกาศออกมาเป็นด้วยกฎหมาย แต่จากการเข้าไปสัมผัสกับผู้คนในชุมชนที่อยู่ในเหตุการณ์ของการประกาศจากหน่วยงานทางภาครัฐ กล่าวเป็นเสียงเดียวกันคือ ทางเขตห้ามล่าสัตว์ป่าไม่ได้ออกประกาศในรูปแบบใดเลย มีแต่เจ้าหน้าที่เข้ามาสำรวจและมีเจ้าหน้าที่เข้ามาวัดพื้นที่ ในระยะแรกของการเข้ามาของเจ้าหน้าที่ ความเข้าใจของชาวบ้านเข้าใจว่าเจ้าหน้าที่เข้ามา ก็เพื่อพัฒนาบ้านเรา แต่ต่อมาก็มีการตั้งเป็นสำนักงานของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าบริเวณริมชายฝั่งทะเลน้อย ฝั่งตำบลพนางตุง เพื่อเป็นพื้นที่ในการทำงานของเจ้าหน้าที่

การใช้และถือครองที่ดินของชาวบ้านทั้งสองชุมชน ทุกคนมีสิทธิ ในการเข้าไปใช้พื้นที่ของตนถึงแม้ทางหน่วยงานของรัฐประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าแล้วก็ตาม แต่พื้นที่ที่ถูกประกาศในบางส่วนก็มีการซ้อนทับกับพื้นที่ของชาวบ้านซึ่งเป็นพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน แต่ชาวบ้านไม่สามารถเปลี่ยนสภาพพื้นที่ได้ นอกจากเดิมทำอะไร ต่อไปก็ต้องทำอย่างนั้น เช่น จากเดิมชาวบ้านปลูกข้าวหนึ่งปีต่อครั้งหรือเป็นการปลูกกระเจ็ด หลังจากการเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ทางรัฐได้ประกาศเป็นพื้นที่อนุรักษ์ ได้ออกกฎหมายในส่วนที่ใช้บังคับในพื้นที่ เดิมพื้นที่ ที่ได้ถูกประกาศและไปซ้อนทับ พื้นที่ดังกล่าวนั้นสามารถกระทำได้อย่างเดิมแต่ห้ามมีการตัดแปลงพื้นที่ และห้ามมีการซื้อขายต่อ ผลที่ปรากฏในยุคแห่งการประกาศเป็นพื้นที่อนุรักษ์ ผลที่เกิดกับชาวบ้านโดยตรงคือ ส่งผลให้ชาวบ้านไม่สามารถเพาะปลูกข้าว และกระเจ็ดได้อีกต่อไป เนื่องมาจาก นกนานาชนิดที่ทางการได้สั่งการอนุรักษ์ไว้ เข้ามาทำลายพืชผลทางการเกษตร จากการสัมผัสจากคุณลุงอุทัย แก้วบุญส่ง “...จากเดิมพื้นที่แห่งนี้ลุงทำกินมารุ่นสู่รุ่น แต่เมื่อทางการประกาศเป็นเขตอนุรักษ์สัตว์ป่า นกน้ำ ลุงก็ไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้เลย เมื่อนำเมล็ดพันธุ์ข้าว ไปหว่านในพื้นที่นา ไม่ทันข้ามวันก็มีนกกกรูเข้ามาจิกกิน ลุงจึงหันหางานอื่นทำ เลยต้องซื้อข้าวกิน จนถึงปัจจุบัน ด้านกระเจ็ดเหมือนกัน นกมาใช้จิกกินหัวจุดหมด เลยปลูกต้นกระเจ็ดไปเท่าไร ก็ไม่ได้ผล ต้นกระเจ็ดไม่ขึ้นใหม่ เพราะตัวการที่ทำให้การเพาะปลูกไม่ได้ผล เกิดมาจากนกพริกที่เข้ามาทำลายพืชผลทางการเกษตร จากเดิมที่ต้นกระเจ็ด พอหาได้ตัดได้เพื่อนำมาจักสาน แต่ตอนนี้ต้องซื้อมาจากตำบลครั้ง อำเภอละโวด จังหวัดนครศรีธรรมราชแทน ต้นทุนเลยสูงมาก ทำไปก็ได้น้อยมาก ส่วนใหญ่งานจักสานแม่บ้านเขาทำกัน นั่งทำหลังคดหลังแข็งกันทั้งวัน ได้แค่ไม่กี่สิบบาทต่อวัน...”

พื้นที่ในการเพาะปลูก ข้าว กระจูด เป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงมากที่สุดของยุคแห่งการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ชุมชนบ้านทะเลน้อย เป็นชุมชนที่อาศัยพื้นที่จากราชพัสดุ เป็นพื้นที่ระหว่างชายฝั่งทางตะวันตกของทะเลน้อย กับควนพนาตุง ส่งผลทำให้พื้นที่คับแคบไปมากในยุคนี้ เพราะการเพิ่มขึ้นของประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สาเหตุมาจากพื้นที่ทะเลน้อยได้ถูกพัฒนาเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวและชาวบ้านที่อาศัยในพื้นที่เป็นคนดั้งเดิม พื้นที่ ที่อยู่อาศัยเป็นการสืบทอดรุ่นสู่รุ่น แต่ไม่มีเอกสารสิทธิ์แต่อย่างใด เป็นการจ่ายค่าพื้นที่ปลูกอาศัยเป็นรายปี ในยุคนี้ปีละ 200 บาท

ดังนั้นผลกระทบที่ตามมาเมื่อมีการประกาศเป็นพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับผลกระทบด้านการใช้ที่ดิน เพราะมีการประกาศไปซ้อนทับกับพื้นที่เดิมของชาวบ้าน ส่งผลให้ชาวบ้านไม่มีที่ดินทำกินได้อย่างเช่นเดิม เพราะกฎที่ทางการออกมา ใช้กับชาวบ้านบริเวณเขตที่ทางการได้ประกาศไปซ้อนทับทำกินในพื้นที่เดิมได้โดยให้ชาวบ้านทำกินได้ปกติ แต่ห้ามตัดแปลงพื้นที่ ห้ามเพาะปลูกสิ่งก่อสร้างถาวรลงพื้นที่ ห้ามซื้อขาย แต่ชาวบ้านทุกรายที่มีพื้นที่อยู่ใกล้หรือโดยประกาศเป็นพื้นที่ซ้อนทับนั้นได้รับผลกระทบเต็มๆ คือ ไม่สามารถทำกินในพื้นที่เดิมได้ เพราะทำไปก็ไม่ได้ผล นกพริกเข้ามาทำลายพืชผลหมด

3.2.2.3 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร (ป่าไม้ สัตว์ป่า น้ำ สัตว์น้ำ พืชน้ำ) ของชุมชนบ้านทะเลน้อย

ทรัพยากรป่าไม้ ป่าไม้ในยุคนี้พัฒนามาเป็นป่าพรุ โดยมีเจ้าหน้าที่ให้ความสำคัญในการควบคุมดูแลมากเป็นพิเศษ ชาวบ้านเองได้ให้ความสำคัญเช่นกัน เพราะป่าเปรียบเสมือนทุกสิ่งทุกอย่างในการดำรงชีวิต เป็นที่มาแห่งความอุดมสมบูรณ์โดยเฉพาะแหล่งต้นน้ำลำธาร ที่ได้หล่อเลี้ยงชาวทะเลน้อย มาแล้วหลายร้อยปี และแหล่งน้ำนี้เป็นที่มาแห่งรายได้ของชาวชุมชน ดังนั้นมาตรการด้านการควบคุมและอนุรักษ์ทรัพยากรจึงเป็นอุปสรรคต่อการใช้ประโยชน์ของชาวบ้าน

การเข้ามาของเจ้าหน้าที่ ที่ทางหน่วยงานรัฐส่งเข้ามาควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร จึงส่งผลให้แนวทางการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ของชาวบ้านได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไป เพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ตรวจการดำเนินคดีจริง ถึงแม้เป็นช่วงแรกเริ่มที่มีการประกาศ แต่ทางรัฐมีการส่งเจ้าหน้าที่เข้า มาเฝ้าระวังและตรวจการโดยรอบๆ พื้นที่ แต่เนื่องจากเป็นช่วงของการนำนโยบายปฏิบัติจริง ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงยังไม่เข้าใจในดับทกกฎหมาย จากการสัมภาษณ์จากกำนันตำบลพนาตุงกล่าวว่า “...ในช่วงแรกๆ ชาวบ้านรู้อย่างไม่รู้บ้างถึงกฎข้อห้ามในการใช้ประโยชน์จากป่า มีบางส่วนที่เข้าไปตัดไม้เช่นเคย ก็เลยโดนดำเนินคดีไป แต่ชาวบ้านบางส่วนที่รู้จักไม่เข้าไปใช้ประโยชน์อีกเลย เพราะเคยเห็นจากการที่เพื่อนบ้านเคยกระทำผิด จากการเข้าไปตัดไม้ โคนลงโทษโดยการปรับ และยึดทรัพย์...” และข้อมูลจากลูกบ้านคือ นายสุทิน ยอดสุวรรณ เล่าให้ฟังว่า

“...สมัยผมหนุ่มๆ พื้นที่ในบริเวณรอบๆ ทะเลน้อยไม้ทุกชนิดสามารถตัดได้ เมื่อทางการเข้ามา ส่งเจ้าหน้าที่คอยสอดส่องตรวจการอย่างเข้มงวด หากใครเข้าไปตัดไม้ แม้กระทั่งกิ่งไม้ ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ก็โดนจับ ผมเลยไม่เคยเข้าไปตัดไม้อีกเลย แต่บางคนอย่างเพื่อนบ้านผมเข้าไปตัดบ้าง โดยลักลอบไปตัดเพื่อจะนำมาทำเป็นเครื่องมือจับสัตว์น้ำ บางครั้งก็ลอดสายตาเจ้าหน้าที่ บางครั้งก็โดนจับ ถูกดำเนินคดี...”

ดังนั้นจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ในยุคนี้ ชาวบ้านไม่ได้เข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้อีกเลย เพราะอำนาจในการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ถูกควบคุมโดยรัฐ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับชาวบ้านเริ่มห่างเหิน และเกิดการแบ่งพรรคแบ่งฝ่ายมากขึ้น

ทรัพยากรสัตว์ป่า ในยุคของการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เป็นยุคแห่งการออกกฎบังคับใช้ในพื้นที่และนอกพื้นที่ ที่สัตว์ป่าไปที่เข้าไปอยู่หรืออาศัย กรมป่าไม้ได้ประกาศให้พื้นที่บริเวณชุมชนทะเลน้อยและพื้นที่โดยรอบของทะเลน้อยเป็นพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ซึ่งกำหนดเป็นสถานที่ปลอดภัยเพื่อการดำรงชีพของสัตว์ป่า โดยมีการกำหนดชนิดและประเภทของสัตว์ที่ห้ามล่าไว้โดยเฉพาะ การอนุรักษ์และคุ้มครองนกน้ำจำนวน 187 ชนิด ตามนัยแห่งมาตราที่ 26 แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าพ.ศ.2503 การออกกฎระเบียบมาบังคับใช้ในพื้นที่ จึงส่งผลให้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรจากสัตว์ป่าได้ลดน้อยลง จากเดิมในยุคแรกของการเข้ามาตั้งชุมชนจากคำบอกเล่าผู้เฒ่าผู้แก่กล่าวว่า ในพื้นที่นี้มีสัตว์ป่ามากมาย อยากกินสัตว์อะไรสามารถหาได้หมด จนกระทั่งเมื่อผู้คนมากขึ้นสัตว์ป่าก็ลดน้อยลง จนมาถึงในช่วงปี พ.ศ.2518 มีการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าชาวบ้านหากินเหมือนเดิมไม่ได้อีกต่อไป จากเดิมหากินได้อย่างอิสระแต่ต่อมาเมื่อกฎหมายออกมาชาวบ้านก็มีความเกรงกลัวต่อการกระทำ ความผิดแต่ก็ยังมีชาวบ้านบางส่วนที่ยังมีการลักลอบการกระทำผิด มีการเข้าไปล่าสัตว์เช่น สัตว์จำพวกนก เพื่อนำมาบริโภค แต่มีบางส่วนลักลอบจับสัตว์ป่าไปขาย และยังการชาวบ้านที่ทำการเกษตรเช่นการเพาะปลูกข้าว ปลูกต้นกระจูด มีการล่านกน้ำ ที่เข้ามาทำลายพืชผลทางการเกษตร โดยการวางยาเบื่อ แต่ก็ถูกดำเนินคดีต่อไป

ทรัพยากรน้ำ ในช่วงยุคแห่งการพัฒนาในทะเลน้อยไม่สามารถบริโภคได้เนื่องจากการทิ้งน้ำเสียจากแหล่งชุมชน จากการสอบถามจากชาวบ้านในเรื่องทรัพยากรน้ำในทะเลน้อย ชาวบ้านกล่าวว่า “...ประมาณเมื่อห้าสิบปีที่แล้ว ยายสามารถไปตักน้ำ หาบน้ำจากทะเลน้อย เอามาใส่ตุ่มเพื่อใช้สอยในบ้าน แต่ในช่วงระยะหลังๆ มา นี้ ประมาณสามสิบปีมานี้ก็ไม่สามารถบริโภคได้เลย เพราะน้ำเปลี่ยนสีไป และมีกลิ่นเหม็น เนื่องมาจากชุมชนบ้านทะเลน้อย มีผู้คนอาศัยเพิ่มมากขึ้น การทิ้งน้ำจากบ้านของแต่ละหลังคาเรือนลงใต้ถุนของตนเองทั้งสิ้น น้ำเหล่านี้ก็ ไหลลงสู่ทะเลน้อย

และไหลมาจากบนควน ซึ่งบ้านบนควนก็มีจำนวนหลังคาเรือนเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้การทิ้งน้ำเสียลงในทะเลน้อยมีมากขึ้น...” จากการทิ้งน้ำเสียของชุมชน ในช่วงยุคแห่งการพัฒนาได้มีการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จึงมีการก่อสร้าง ตัวอาคารสำนักงานของที่ทำกรเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยในทะเลน้อย จึงเป็นสาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้คุณภาพของน้ำในช่วงยุคนี้ไม่สามารถนำมาบริโภคได้ ในยุคนี้ทรัพยากรน้ำในทะเลน้อย ชาวบ้านจึงได้ปรับเปลี่ยนวิธีการบริโภคแหล่งน้ำจากที่อื่นแทน เช่น แหล่งน้ำหลักๆ ของชุมชนคือ แหล่งบ่อน้ำจืดจากวัดทะเลน้อย ซึ่งบ่อน้ำแห่งนี้เป็นบ่อน้ำที่มีการใช้ดื่มกิน ได้ตลอดทั้งปี ส่วนน้ำที่ใช้ในการอุปโภคแหล่งน้ำจากทะเลน้อย สามารถใช้ได้บ้าง แต่ต้องมีการสูบน้ำจากตอนกลางของทะเลน้อย เพื่อมาใช้ในการชุมชน

ทรัพยากรพืชน้ำ ในยุคแรกเริ่มของการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย สภาพพืชพรรณในทะเลน้อยเริ่มมีมากขึ้น ที่เห็นเด่นชัดที่สุดคือคือ ผักตบชวา จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนกล่าวว่าผักตบชวามีการขยายตัวที่เร็วมาก กว่าพืชน้ำชนิดอื่นๆ ผักตบชวาในยุคนี้ชาวบ้านได้นำไปใช้ในการล่อเหยื่อเพื่อให้อาหารติดกับดัก โดยนำพวกพืชน้ำนานาชนิดนำมาผสมรวมกันไว้บริเวณกลางทะเลน้อย เพื่อต้องการให้สัตว์น้ำมาตอดกิน แล้วติดกับดักของนักจับปลา วิธีการจับปลาด้วยวิธีนี้ชาวบ้านเล่าให้ฟังว่า มีการใช้มาตั้งแต่อดีตแล้ว ก่อนที่ยังไม่มีผักตบชวามากถึงขนาดนี้ ก่อนหน้านี้อาศัยใช้กิ่งไม้มาวางไว้บริเวณผิวน้ำ แต่ในยุคนี้ชาวบ้านเห็นว่า มีผักตบชวามากขึ้น เลยนำผักตบชวาเป็นสิ่งล่อเหยื่อแทน สาเหตุหนึ่งคือการที่ชาวบ้านหักกิ่งไม้ ตัดกิ่งไม้ไม่ได้เพราะเป็นช่วงการประกาศห้ามตัดไม้ จับสัตว์ป่าทุกชนิด ส่งผลให้ชาวบ้านออกหาสัตว์น้ำในยุคนี้ ต้องเปลี่ยนวิธีการใช้ทรัพยากรในน้ำเปลี่ยนไป โดยนำวัชพืชในน้ำมาใช้แทนกิ่งไม้ และช่วงนี้ยังคงมีการเก็บดอกบัว ก้านบัว มาใช้ประโยชน์ได้เช่นเคย แต่มีการจำเพาะเขตพื้นที่ ที่สามารถให้ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวเก็บนำไปใช้ประโยชน์ได้ แต่มีการออกกฎโดยเขตห้ามล่าสัตว์ป่าชาวบ้านหรือนักท่องเที่ยวเก็บมาแล้ว ต้องนำไปใช้ประโยชน์ให้หมดห้ามทิ้งเกลื่อนกลาดในบริเวณทะเลน้อยหรือในเรือนำเที่ยว จากการสัมภาษณ์นักขับเรือที่พานักท่องเที่ยวชมทะเลน้อย กล่าวว่า “...ในช่วงยุคนี้ กฎของรัฐที่ใช้ในทะเลน้อย ให้ชาวบ้านนักท่องเที่ยว สามารถเก็บดอกบัว ก้านบัวได้ และพืชพรรณทะเลได้ เช่น สาหร่ายทุกชนิดได้ แต่เมื่อเก็บขึ้นมาแล้ว ต้องนำขึ้นออกจากเรือให้หมด ไม่ทิ้งในเรือ หรือ ไม่ทิ้งในบริเวณพื้นดิน...”

ทรัพยากรสัตว์น้ำ ในยุคแห่งการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ชาวบ้านยังคงใช้ประโยชน์จากการจับสัตว์น้ำอย่างเช่นเคยเหมือนกับในยุคก่อนๆ แต่ยุคนี้ปริมาณของสัตว์น้ำ มีปริมาณลดลงอย่างรวดเร็ว จึงมีการแก้ไขปัญหาในปีพ.ศ.2517มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สถาบันวิจัยเพื่อหาวิธีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง และสำนักงานประมงจังหวัดพัทลุง ได้ดำเนินการวิจัยเพื่อหาวิธีการเลี้ยงปลากินพืชในทะเลน้อย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ชาว

ชุมชนทะเลน้อยและเป็นการยกระดับเศรษฐกิจของสมาชิกในชุมชนทะเลน้อย ผลปรากฏว่าปลา กินพืชสามารถเจริญเติบโตเนื่องจากมีอาหารธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์(เริงชัย ต้นสกุล,2526) ตั้งแต่นั้นมาชาวบ้านบางส่วนมีการเลี้ยงปลาในกระชังบริเวณริมฝั่งด้านตะวันตกของทะเลน้อย แต่ชาวบ้านบางส่วนก็ยังคงจับสัตว์น้ำโดยวิธีที่ผิดกับกฎหมาย จากการสัมภาษณ์ชาวประมงทำให้ทราบว่า การจับสัตว์น้ำในยุคนี้อาจยังคงมีความเป็นอิสระในพื้นที่บางส่วนของทะเลน้อยเท่านั้น เพราะจากนโยบายของรัฐ โดยเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยมีการจำเพาะเขตพื้นที่ในการประกาศให้เป็นพื้นที่สงวนในการจับสัตว์น้ำ ทำให้ผู้ที่มีอาชีพในการจับสัตว์น้ำเป็นอาชีพได้รับผลกระทบ สาเหตุเนื่องมาจากปริมาณของสัตว์น้ำลดลง เนื่องมาจากการใช้เครื่องมือในการจับสัตว์น้ำในยุคนี้อาจมีการใช้เครื่องมือที่ทันสมัยมากขึ้น เช่น มีการซื้อเครื่องมือจากภายนอกชุมชน เช่นอวนตาถี่ ถึงแม้เป็นการทำผิดกฎ ในด้านเครื่องมือ แต่ยังมีชาวประมงบางส่วนมีการลักลอบ ในการจับสัตว์น้ำอยู่เป็นประจำ

3.3 ยุคแห่งการพัฒนาช่วงที่สอง: ผลของการแบ่งแยก ตั้งแต่ปีพ.ศ.2537- ปัจจุบัน

ยุคแห่งการพัฒนาในช่วงที่สอง เป็นการพัฒนาในส่วนปรากฏการณ์ออกมาทางชุมชน โดยมีการก่อเกิดเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ปรากฏในพื้นที่แห่งนี้ ได้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลพนางตุง และองค์การบริหารส่วนตำบลทะเลน้อย มีการแบ่งแยกพื้นที่ในการปกครอง ซึ่งจากเดิมชุมชนบ้านทะเลน้อยเป็นชุมชนที่มีการปกครองร่วมกัน ต่อมาเมื่อปีพ.ศ.2537 มีการปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดขึ้นในพื้นที่ จึงเกิดการแบ่งแยกการปกครองออกเป็นสองตำบล โดยมีการแบ่งพื้นที่ขอบเขตในการปกครองโดยยึดจากเส้นทางสะพานที่ยื่นยาวออกไปในทะเลน้อยมีการสร้างเป็นตัวอาคารทำน้ำประปาของหมู่บ้าน และเส้นทางถนนออกจากวัดทะเลน้อย ในส่วนทางด้านฝั่งทางตอนใต้เป็นส่วนการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลพนางตุงทางทิศเหนือเป็นส่วนการปกครองขององค์การบริหารส่วนทะเลน้อย (รูป 3.1) พ.ศ.2553ทั้งสองตำบลนี้ได้ยกระดับเป็นเทศบาลตำบล จากการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดทะเลน้อย กล่าวว่า “...เมื่อย้อนไปประมาณ 70 ปีที่แล้ว ถนนวัดทะเลน้อยเคยเป็นลำคลองตรงไปแล้วออกทะเลน้อยได้ แต่เดิมทีเป็นลำคลองต่อมาถมเป็นถนน ระยะเวลาแรกเป็นดินทรายหยาบต่อมาถมดินลูกรัง เมื่อมีการก่อตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ถนนสายนี้ได้ถูกพัฒนามาเป็นถนนสายลาดยาง และเป็นถนนสายหลักของชาวชุมชนบ้านทะเลน้อย ทั้งชาวบ้านฝั่งพนางตุง และชาวบ้านฝั่งทะเลน้อย...”

สะพานที่ใช้เป็นแนวการแบ่งเขตการปกครอง แนวเส้นทางของถนนภายในชุมชนใช้
เป็นแนวการแบ่งขอบเขตการปกครอง

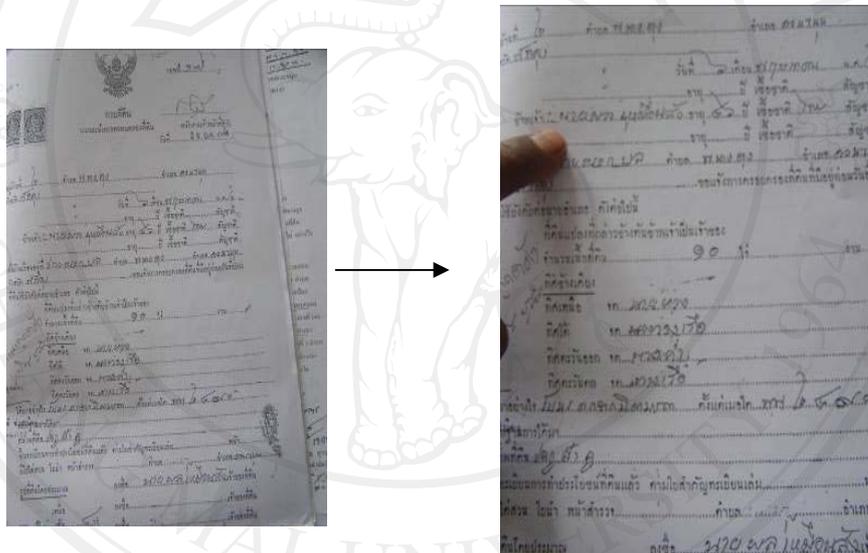
รูป 3.1 การแบ่งเขตการปกครองโดยยึดจากตัวสะพานและเส้นทางถนน

จากการแบ่งแยกการปกครองในช่วงยุคนี้มีการใช้เกณฑ์ทางพื้นที่ตามเส้นทางสายออกมาจากประตูหลักด้านหน้าของวัดทะเลน้อยตามแนวยาวตลอดจนถึงในทะเลน้อย โดยมีการแบ่งอาณาเขตในทะเลน้อยโดยสร้างเป็นเส้นทางสายคอนกรีตยาวประมาณหนึ่งกิโลเมตรก่อสร้างเป็นอาคารสูบน้ำ เพื่อใช้แบ่งอาณาเขตให้เห็นชัดเจนทางปรากฏการณ์ทางพื้นที่ของการปกครอง นอกจากการแบ่งแยกการปกครองของชุมชนบ้านทะเลน้อยที่แยกออกเป็นสองฝั่งแล้วยังส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนชีวิตชาวชุมชนบ้านทะเลน้อยทั้งฝั่งพนางตุง และฝั่งทะเลน้อย ซึ่งจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านส่วนใหญ่ร้อยละ 85 มีความคิดเห็นว่าการแบ่งแยกการปกครองทำให้มีความแตกต่างในเรื่องคุณภาพชีวิต และด้านพื้นที่เป็นอย่างมากมีการแบ่งพรรคแบ่งพวกแบ่งฝ่าย เช่น เรื่องการทำมาหากิน ฝั่งชุมชนบ้านทะเลน้อยทางหัวหน้าชุมชนสนับสนุนในด้านการเลี้ยงปลาในกระชังบริเวณริมฝั่งทะเลน้อย แต่ขณะเดียวกันฝั่งพนางตุงออกกฎหมายห้ามชาวบ้านเลี้ยงปลาในกระชัง ในส่วนด้านการเป็นอยู่ของทั้งสองฝั่งชุมชนบ้านทะเลน้อย มีความแตกต่างกันมากซึ่งเกิดมาจากนโยบายของการปกครองของสองตำบล เช่นชาวบ้านฝั่งทะเลน้อย ให้การสัมภาษณ์ว่าผู้นำของชุมชนต้องการให้คงสภาพความเป็นดั้งเดิมให้มากที่สุด แต่ฝั่งพนางตุงต้องการให้มีการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย โดยเฉพาะเน้นด้านการท่องเที่ยว

3.3.1 รูปแบบการจัดการทรัพยากร (น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า สัตว์น้ำ)

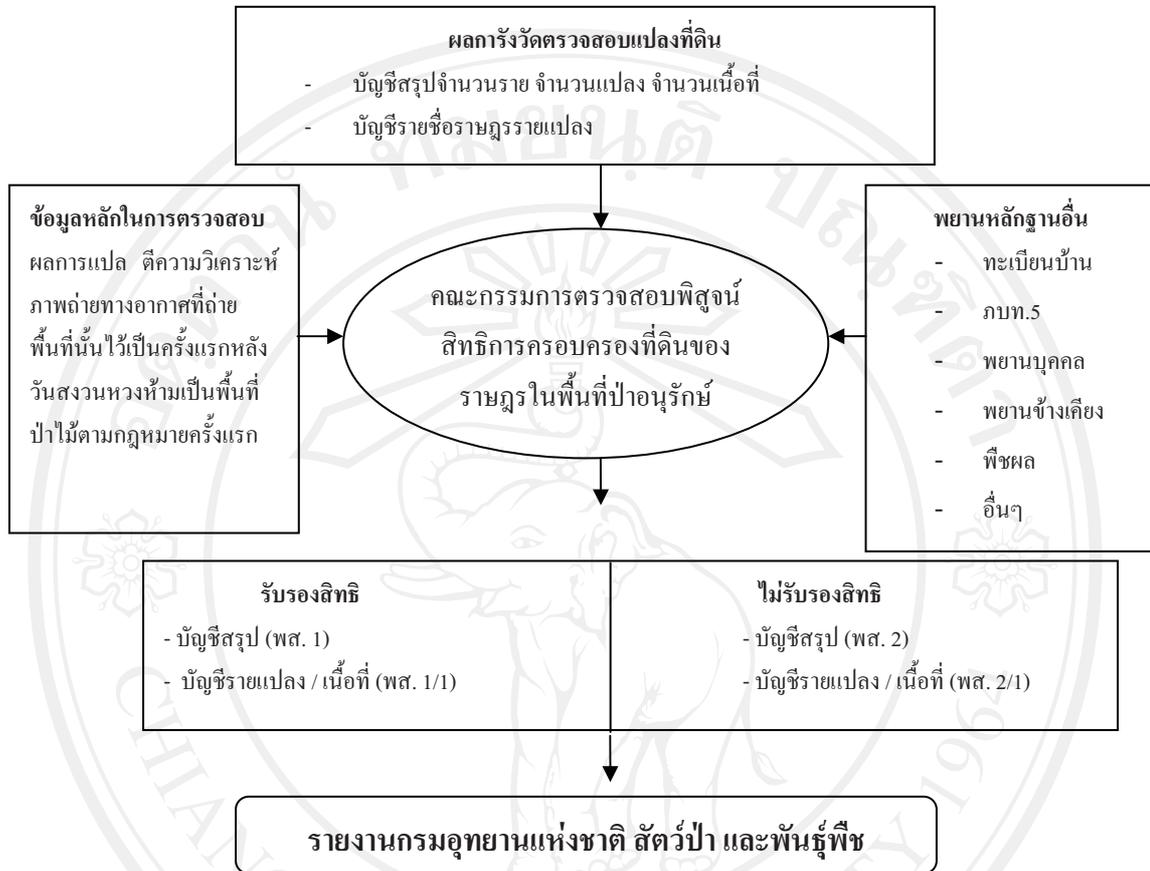
ในช่วงยุคที่สามนี้มีพัฒนาการทางด้านพื้นที่ของทะเลน้อยส่งผลจวบจนปัจจุบัน ในยุคนี้ยังคงเป็นยุคแห่งการพัฒนาจากหน่วยงานของภาครัฐ คือหน่วยงานเขตพื้นที่ห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เป็นผู้รักษากฎหมายจากทางหน่วยงานของรัฐออกมาบังคับใช้ในพื้นที่ ในช่วงยุคนี้มีการเข้มงวดเรื่องการบุกรุกพื้นที่ทางเขตห้ามล่าสัตว์ป่า จากการสัมภาษณ์ทางหัวหน้าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยที่ดำรงตำแหน่งในปัจจุบันคือนายสมชาย สุวรรณชาติ กล่าวว่า "...ในช่วงยุคปัจจุบันมี

การบุกรุกใช้วิธีการการตัดแปลงพื้นที่ และการลักลอบเผาป่า เพื่อเอาที่ดิน โดยนายทุนจะเป็นคนจ้างวานให้ชาวบ้านเป็นผู้เผาป่า นายทุนโดยส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าหน้าที่นักรการเมือง ข้าราชการที่กว้านซื้อที่ดินจากชาวบ้านและขายต่อกับกลุ่มนายทุนชาวมาเลเซีย ในรูปแบบให้ตัวแทนที่เป็นคนไทยในพื้นที่เป็นผู้ถือครอง เนื่องจากพื้นที่ที่เป็นป่าพรุเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของปาล์มน้ำมัน ประกอบกับชาวมาเลเซียจำนวนมากมีปาล์มน้ำมันในภาคใต้ ขณะเดียวกันกลุ่มนายทุนที่เข้ามาซื้อที่ดินจากชาวบ้านที่มีพื้นที่ดินติดต่อกับเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยมีการจួយโอกาสในการบุกรุกพื้นที่เข้ามาอย่างภายในเขต และมีการปลอมแปลงเอกสารสิทธิ์เพื่อการขายที่ดินให้กับกลุ่มนายทุน...” (รูป3.2)

รูป 3.2 การปลอมแปลงเอกสารสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน

ในยุคนี้มีวิธีการจัดการและพิสูจน์ดำเนินคดีตาม โครงสร้างการดำเนินงานของ คณะกรรมการตรวจสอบพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของราษฎรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ตามมติ คณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 จากวิธีและรูปแบบการจัดการในยุคนี้ทางหน่วยงานรัฐ ได้กระทำการจัดการโดยออกกฎหมายการ และปฏิบัติการจับกุมสำหรับผู้กระทำความผิดจริง โดยมีการ โครงสร้างและวิธีการดำเนินงานดังนี้ (รูป 3.3)

รูป 3.3 แผนภูมิการดำเนินงานของคณะกรรมการตรวจสอบพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของราษฎรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541

ยุคนี้นอกจากมีการออกมาตรการตรวจตราเข้มงวดกับผู้กระทำผิดจากหน่วยงานทางภาครัฐแล้ว ในปีพ.ศ. 2538 เกิดการรวมกลุ่มของภาคประชาชนจากชาวประมงพื้นบ้านทะเลน้อยในด้านการจัดการพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ที่ต้องการดูแลเรื่องสัตว์น้ำในทะเลน้อยบริเวณด้านทิศใต้ของทะเลน้อยเนื้อที่ 608 ไร่ ชื่อว่ากลุ่มประมงรักษ์ทะเลน้อย โดยเริ่มการก่อตั้งเป็นสมาพันธ์โดยหน่วยงานกรมประมงให้เงินอุดหนุนทางกลุ่มเขียนเสนอสามโครงการ โครงการที่หนึ่งการปล่อยปลาลงทะเลน้อย โครงการที่สองขุดลอกวัชพืชในบริเวณคลองขวน อ่าวเจ โครงการที่สามปักเขตแดนอนุรักษ์ ด้วยท่อพีวีซี ซึ่งมีทั้งสามโครงการได้ มีการดำเนินงานแต่จะเป็นเฉพาะในระยะเริ่มแรกของการก่อตั้งกลุ่ม ในระยะหลังมาจนถึงปัจจุบันกลุ่มประมงรักษ์ทะเลน้อย ยังคงอยู่แต่ไม่ค่อยมีบทบาทในการทำงาน ข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์ จากผู้นำกลุ่มคุณลุงชะเอี่ยม ทองประสีกล่าวว่

“... สมาชิกในกลุ่มเกิดการแตกแยกกันเอง เช่น ผู้ที่ไปเฝ้าระวังสัตว์น้ำตอนกลางคือ มีการขโมยสัตว์น้ำ เพราะเนื่องมาจากมีการจัดเวรยาม ให้สมาชิกในกลุ่มเฝ้าระวังสัตว์น้ำในเขตหวงห้ามช่วงตอนกลางคืน แต่ค่าตอบแทนในรูปแบบเงินไม่มี จึงมีสมาชิกบางส่วน ขโมยสัตว์น้ำ และอีกกรณีหนึ่งในด้านการเงิน มีการยักยอกเงินของกลุ่มไปใช้จ่ายส่วนตัว ทำให้สมาชิกภายในกลุ่มเกิดการแตกแยกกัน...”

อีกหน่วยงานหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทในพื้นที่คือสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด เนื่องมาจากการปฏิรูประบบราชการ ได้มีการออกกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2545 ประกาศ ในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไปเล่ม 119 ตอนที่ 103 ลงวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ.2545 มีการระบุอำนาจหน้าที่ของแต่ละส่วนราชการให้เหมาะสมกับสภาพงาน โดยเฉพาะในส่วนของสำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีการกิจเกี่ยวกับการเป็นศูนย์กลางบริหารของกระทรวงในการพัฒนายุทธศาสตร์และเปลี่ยนแปลงนโยบายของกระทรวงไปสู่การเป็นแผนปฏิบัติ เพื่อจัดสรรทรัพยากรให้บรรลุเป้าหมายและเกิดผลสัมฤทธิ์ตามภารกิจของกระทรวง จึงมีการกำหนดแบ่งส่วนราชการออกเป็นราชการบริหารส่วนกลาง และราชการบริหารส่วนภูมิภาค ในส่วนของพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยมีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่16 มีหน้าที่ดูแลด้านสิ่งแวดล้อม ตลอดจนผลกระทบ โดยมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

1. จัดทำแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมระดับภาค
2. ประสานการ ดำเนินงาน ตลอดจนติดตามประเมินผล แผน และมาตรการ จัดการสิ่งแวดล้อมในระดับภาค
3. จัดทำ รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อมภาค
4. จัดทำและ พัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศสิ่งแวดล้อมระดับภาค
5. ให้คำปรึกษาและเสนอแนะทางวิชาการและมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมตลอดจนสนับสนุนและส่งเสริมศักยภาพการดำเนินงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม
6. ติดตาม ตรวจสอบและเฝ้าระวังคุณภาพสิ่งแวดล้อม
7. ส่งเสริม การมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อม เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อม
8. พัฒนารูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและสภาพท้องถิ่น หรือพัฒนา เทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับท้องถิ่น
9. ปฏิบัติงาน ในฐานะเลขานุการคณะกรรมการบริหารสิ่งแวดล้อมระดับภาค

10.ปฏิบัติงาน ร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

นอกจากเขตห้ามล่าสัตว์ป่าที่ปรากฏในพื้นที่ตั้งแต่ยุคแรกของการพัฒนาต่อมาในยุคนี้ ยังมีการก่อตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ที่จัดตั้งขึ้นตาม พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหาร ในพื้นที่คือ องค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 และแก้ไขเพิ่มเติมจนถึงฉบับที่ 5 พ.ศ.2546 โดยยกฐานะจาก สภาตำบล โดยมีหน้าที่ต้องทำตามมาตรา 67 และ 68 โดยมีหน้าที่จัดให้และบำรุงทางน้ำและทางบก การรักษาความสะอาดทั้งทางน้ำและทางบก และด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น ที่เข้ามาดูแลจัดการใน เขตพื้นที่ ซึ่งพื้นที่ศึกษาได้อยู่ในพื้นที่ของทั้งสองตำบลคือตำบลพนางตุง และตำบลทะเลน้อย ทั้ง สองตำบลนี้มีองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่ดูแลจัดการด้านสาธารณสุข โภค ตลอดจนจนถึงด้าน การท่องเที่ยวอยู่ในความดูแลรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งสอง เนื่องจากทะเลน้อย เป็นจุดท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดพัทลุง ด้านการดูแลการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบล พนางตุงหน้าที่ซ้อนทับกับกรมหน่วยงานของกรมเจ้าท่าและกับทางเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ใน เรื่องการจัดการด้านพื้นที่และด้านการท่องเที่ยวที่ปรากฏกลายเป็นปัญหาจนมาถึงปัจจุบัน เช่น ด้าน พื้นที่จอดรถของนักท่องเที่ยวทางองค์การบริหารส่วนตำบลพนางตุงได้ปรับสภาพพื้นที่เพื่อให้รถ นักท่องเที่ยวจอดได้สะดวก แต่ทางด้านกรมเจ้าท่ามีการดูแลรับผิดชอบมาแรกเริ่มก่อนที่มีการ ประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ซึ่งเป็นเรื่องถึงขั้นดำเนินคดีทั้งสามฝ่าย เพราะเขตห้ามล่าฯ อ้างถึงพื้นที่รับผิดชอบดูแล ส่วนด้านการถมพื้นที่ลงไปในพื้นที่ทะเลน้อยบริเวณริมฝั่งทะเลน้อยด้านทิศ ตะวันตกของพื้นที่ เพื่อเป็นการปรับภูมิทัศน์ซึ่งจัดการ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลพนางตุงมีการ ลงอิฐตัวหนอนเพื่อให้มีพื้นที่กว้างพอที่จะรองรับนักท่องเที่ยว (รูป 3.4) ดังนั้นในเรื่องปัญหาด้ว การจัดการพื้นที่ เพื่อปรับภูมิทัศน์การท่องเที่ยวอยู่ระหว่างในช่วงของการดำเนินคดีเช่นกัน

ดังนั้นเมื่อในพื้นที่เดียวกันมีการจัดการของแต่ละหน่วยงานขัดแย้งกัน ในนโยบายรัฐ โดยมีหน่วยงานกรมการปกครองส่วนท้องถิ่นต้องการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว มีการ จัดการรูปแบบของพื้นที่ ส่วนหน่วยงานทางเขตห้ามล่าสัตว์ป่าผู้ที่ถือกฎหมายไว้ ต้องการรักษา กฎหมายและอนุรักษ์ ดังนั้นก่อให้เกิดปัญหาการจัดการทรัพยากร ด้งงานของอานันท์ กาญจนพันธุ์, (2543) ได้กล่าวถึงการจัดการทรัพยากรโดยรัฐแต่ละหน่วยงานมีเป้าหมายแตกต่างกัน เกิดความ ขัดแย้งกัน

ผลที่เกิดจากยุคแรกของการพัฒนานอกจากได้เกิดองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นแล้ว มี ปรากฏการณ์ที่สำคัญต่อพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยในระดับประเทศไทยคือ ในช่วงปีพ.ศ. 2541 เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย บริเวณทางด้านทิศเหนือของพื้นที่ ได้ถูกประกาศเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ

แห่งแรกของประเทศ คือพื้นที่ชุ่มน้ำควนจีเสียน เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (Ramsar site) โดยอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นลำดับที่110 ซึ่งมีผลบังคับใช้วันที่13กันยายน พ.ศ.2541 อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศโดยเฉพาะเป็น แหล่งที่อยู่อาศัยของนกน้ำ หรืออนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention) อนุสัญญานี้เป็นข้อตกลงระหว่างรัฐบาล ซึ่งกำหนดกรอบการทำงานสำหรับความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อการอนุรักษ์แหล่งที่อยู่อาศัย ที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์และยับยั้งการสูญหายของพื้นที่ชุ่มน้ำในโลก โดยสนับสนุนให้มีการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด

อิฐตัวหนอนในการปูพื้นที่

สภาพหลังจากการปรับภูมิทัศน์
ริมถนนเรียบชายฝั่งทะเลน้อย

รูป 3.4 บริเวณริมฝั่งทะเลน้อยด้านทิศตะวันตก ที่มีการปรับภูมิทัศน์ การจัดการโดยกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาลตำบลพนาสูง)

อนุสัญญาแรมซาร์เป็นหนึ่งในกฎหมายระหว่างประเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เช่น อนุสัญญาว่าด้วยชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ (CITES) อนุสัญญามรดกโลก อนุสัญญาว่าด้วยชนิดพันธุ์ที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพและอนุสัญญาว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกในการเป็นภาคีอนุสัญญาประเภทนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงความปรารถนาที่แน่วแน่ของประชาคมโลกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมร่วมกันในช่วงพ.ศ.2549 หน่วยงานของรัฐเข้ามาอีกหน่วยงานหนึ่งดูแลจัดการในพื้นที่ทะเลน้อยคือ กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีคณะกรรมการลุ่มน้ำ ได้จัดทำโครงการก่อสร้างฝายคั่นน้ำของปีงบประมาณพ.ศ.2549 ในพื้นที่ทะเลน้อย ต่อมาโครงการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทะเลน้อย ได้รับการพิจารณาเห็นชอบจากคณะกรรมการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบ ให้งบประมาณประจำปีเพื่อดำเนิน

โครงการปีพ.ศ. 2548 ในวงเงินงบประมาณ 31.5 ล้านบาท เพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการให้บริการความรู้ด้านธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ (Ramsar site) โดยมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ธรรมชาติวิทยาของสถานีวิจัยและพัฒนาและส่งเสริมอนุรักษ์สัตว์ป่าทะเลน้อย ตั้งอยู่ในทะเลน้อยห่างจากชายฝั่งประมาณ 250 เมตร โดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการ 1) เพื่อเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ด้านการให้ความรู้ การพักผ่อนหย่อนใจและการออกกำลังกาย 2) เพื่อเพิ่มสถานที่ท่องเที่ยว อันเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น 3) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นซึ่งมีศักยภาพสูง ให้ได้รับการจัดการระดับสากลอันจะส่งผลต่อการสร้างงาน และกระจายรายได้ 4) เพื่อสร้างจิตสำนึกและความตระหนักถึงคุณค่าทะเลน้อยและความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (รายงานฉบับสมบูรณ์ การศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นโครงการพัฒนาทะเลน้อยให้เป็นศูนย์เรียนรู้ธรรมชาติวิทยา โดยบริษัท เทสโก้ จำกัด พ.ศ.2549) ก่อนการก่อสร้างสถานีวิจัยและพัฒนาและส่งเสริมอนุรักษ์สัตว์ป่าทะเลน้อย ก่อนการก่อสร้างได้มีวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (Initial Environmental Impact Evaluation : IEE) โดยบริษัท เทสโก้ จำกัด ได้รับมอบหมายจากสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 6 ตามสัญญาเลขที่ 6/ 2548 ลงวันที่ 15 กรกฎาคม 2548 ได้เป็นผู้ศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น จากการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก โครงการศึกษาธรรมชาติทะเลน้อยให้เป็นศูนย์เรียนรู้ธรรมชาติวิทยาและแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ระดับสากล โดยใช้เวลาไม่เกิน 120 วัน

หน่วยงานเอกชนคือ เจ้าของธุรกิจ ร้านค้า เริ่มเข้ามามีบทบาทในยุคนี้เนื่องจากได้รับผลกระทบจากการเข้าพักของนักท่องเที่ยวที่หันไปใช้บริการด้านการเข้าพัก ในหน่วยงานของรัฐทั้งในเขตห้ามล่าสัตว์ป่า และสถานีวิจัยและพัฒนาส่งผลให้การรวมตัวของนักธุรกิจ และเจ้าของบ้านพักรวมตัวกันประท้วงในปี.ศ.2551 โดยทางสถานีวิจัยออกหนังสือยื่นให้กับทางเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย และเจ้าของธุรกิจบ้านพัก เชิญมาร่วมประชุมพร้อมกันที่สถานีวิจัย โดยมีข้อตกลงในการเข้าพักของนักท่องเที่ยว หากนักท่องเที่ยวมาเป็นคณะสิบคนขึ้นไปให้ทางฝ่ายสถานีวิจัย และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยเป็นผู้รองรับ หากมาเป็นกลุ่มเล็ก หรือ เดี่ยวให้ภาคเอกชนธุรกิจบ้านพักเป็นผู้รองรับ

ยุคแห่งการพัฒนาช่วงที่สองถึงปัจจุบันวิธีการจัดการในยุคนี้เป็นการจัดการโดยภาครัฐที่มีการใช้รูปแบบการจัดการทางกฎหมาย บังคับใช้ในพื้นที่และในบริเวณที่สัตว์ป่าไปหากิน ทำรังวางไข่ ในช่วงยุคนี้ด้านพื้นที่ขอบเขตของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ยังมีการจับกุมและกวดขันเรื่องการบุกรุกพื้นที่ และมีบางรายที่อยู่ในช่วงของการดำเนินคดีจากการปลอมแปลงเอกสาร การตัดแปลงและบุกรุกพื้นที่ ในส่วนภาคประชาชนได้รวมตัวกันในการจัดการพื้นที่เพื่ออนุรักษ์สัตว์

น้ำในปีพ.ศ.2549 โดยซื้อกลุ่มประมงรักษ์เลนน้อยที่เกิดจากการรวมกลุ่มจากชาวบ้านที่ประกอบอาชีพการประมงของชุมชนบ้านทะเลน้อยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการเพิ่มปริมาณจำนวนสัตว์น้ำในทะเลน้อยมากขึ้น โดยมีวิธีการในการจัดการดูแลจัดเวรยามผลัดเปลี่ยนในการไปเฝ้าระวังการลักลอบจับสัตว์น้ำ และสร้างแนวเขตห้ามจับสัตว์น้ำ แต่ช่วงปีพ.ศ.2550 มานี้กลุ่มประมงรักษ์เลนน้อยเริ่มหายไปสาเหตุมาจากผู้ที่ไปเฝ้าดูแลสัตว์น้ำขโมยสัตว์น้ำและอีกสาเหตุหนึ่งคือผู้ที่เฝ้าระวังดูแลไม่ได้รับค่าตอบแทนในการเฝ้าระวังสัตว์น้ำ นอกจากนั้นในส่วนการพัฒนายังมีโครงการต่างๆ ที่เข้ามาพัฒนาทะเลน้อยซึ่งส่วนใหญ่มาจากภาครัฐ เช่น โครงการการก่อตั้งสถานีพัฒนาส่งเสริมอนุรักษ์สัตว์ป่าทะเลน้อย โครงการที่เกิดจากองค์การบริหารส่วนตำบลด้านการขุดลอกผักตบชวา ด้านทศิไต้ของทะเลน้อย และโครงการสร้างฝายของหน่วยงานกรมทรัพยากรน้ำและอีกโครงการหนึ่งทางฝ่ายพัฒนาของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยที่มีการขยายอาคารเพิ่มเติม ในส่วนบริเวณที่ทำการเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย และเข้ามาดูแลด้านการจัดการเรื่องสัตว์น้ำในทะเลน้อยบริเวณด้านทศิไต้ของทะเลน้อย

ดังนั้นในยุคแห่งพัฒนาการในช่วงที่สองต่อจากยุคแห่งการพัฒนาช่วงแรกจนถึงปัจจุบันนี้ นอกจากเป็นการจัดการส่วนใหญ่จากภาครัฐแล้วยังมีการบังคับใช้นโยบายและมาตรการ การอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง กระบวนการเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการเพิ่มความเข้มงวดในการจัดการทรัพยากรแต่ขณะเดียวกันวิธีการจัดการโดยภาครัฐนั้นมีหน่วยงานต่างๆ ที่ดูแลในพื้นที่เดียวกันได้ส่งผลให้เกิดปัญหาในเรื่องด้านการจัดการที่ซ้อนทับ และเกิดซ้ำกันในพื้นที่เดียวกัน ดังนั้นการจัดการในช่วงนี้ที่ซ้ำซ้อนของพื้นที่ทะเลน้อย ก่อให้เกิดความสับสนกับผู้คนในพื้นที่ต่อชาวชุมชนบ้านทะเลน้อยและคนนอกพื้นที่ เช่น ชุมชนใกล้เคียง หรือจะเป็นนักท่องเที่ยว การจัดการโดยจากหน่วยงานภาครัฐนี้ที่เกิดการซ้ำซ้อนกันแล้ว ยังทำให้เสียงบประมาณ โดยใช่เหตุ ดังเช่น งบประมาณที่มีหน้าที่ส่งเสริมจัดการดูแลด้านการท่องเที่ยวเขตห้ามล่าสัตว์ป่ามีฝ่ายที่ต้องดูแลด้านพื้นที่ เพื่อรักษากฎหมายทั้งสองหน่วยงานนี้ทำงานในพื้นที่เดียวกัน แต่เกิดการแยกส่วนในด้านการจัดการจึงส่งผลแก่พื้นที่ทะเลน้อย ที่ไม่ประสบผลสำเร็จในด้านการจัดการ จนกลายเป็นปัญหาที่เกิดกับทะเลน้อยมาจนถึงในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีเรื่องด้านการท่องเที่ยว ที่ทำรายได้ให้กับชาวชุมชนบ้านทะเลน้อย แต่ผลกระทบตกอยู่ที่ทะเลน้อยเกิดจากการจัดการที่ซ้ำซ้อนของหน่วยงานภาครัฐ ที่ได้ส่งกรม และหน่วยงานต่างๆ ลงไปดูแลจัดการกับพื้นที่ทะเลน้อย

ดังนั้นการจัดการในยุคของการพัฒนาในช่วงที่สองนี้ที่เกิดในพื้นที่ทะเลน้อยเป็นการจัดการที่ต่อเนื่องจากยุคที่หนึ่งของการพัฒนา ได้ก่อเกิดรูปแบบในการจัดการที่เพิ่มมาจากยุคแรกของการพัฒนา คือ มีหน่วยงานขององค์การบริหารส่วนตำบล เพิ่มเข้ามาดูแลจัดการในด้านการท่องเที่ยว และยังมีหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาดูแลและจัดตั้งสถานีพัฒนาพันธุ์พืชและสัตว์ป่าตั้งอยู่ฝั่ง

ทะเลน้อย จะเห็นได้ว่าการจัดการคูแลนในพื้นที่เดียวกัน แต่คนละหน่วยงานนั้นก่อเกิดกับทะเลน้อย จากยุคแรกเริ่มจนกระทั่งยุคปัจจุบัน การจัดการคูแลนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทะเลน้อยส่วนใหญ่ที่ผ่านมาจะเป็นภาครัฐ แต่คนละหน่วยงาน เมื่อทำการสัมภาษณ์จากเจ้าหน้าที่ของภาครัฐคือหัวหน้าเขตห้ามล่าสัตว์ป่า กล่าวว่า “...การเข้ามาดูแลจัดการในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ในส่วนพื้นที่ทะเลน้อยนั้น มีหลายหน่วยงานมากซึ่งมีหน้าที่การจัดการที่ซ้อนทับ ซ้ำซ้อนกับหน่วยงานอื่นๆ และไม่เคยมีหน่วยงานใดเลยที่ทำงานร่วมกัน มีแต่แยกส่วนกันทำ ซึ่งเป็นวิธีที่จัดการดูแลผิดมากๆ ในความคิดของกระผมน่าจะมีการร่วมในการทำงานของแต่ละภาคส่วน เพื่อหน้าที่ไม่ซ้ำทับกัน และทำให้งบประมาณแผ่นดินไม่สิ้นเปลืองโดยใช่เหตุ...”

3.3.2 การใช้ประโยชน์จากความหลากหลายของทรัพยากรในพื้นที่ทะเลน้อย

ดังนั้นในส่วนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ทะเลน้อย ในยุคที่สองของการพัฒนาสามารถแบ่งด้านประโยชน์การใช้สอยได้ดังนี้

3.3.2.1. การใช้ประโยชน์ในรูปของเนื้อไม้

การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน ในยุคปัจจุบันนี้ส่วนใหญ่บ้านเรือนจะเป็นการสร้างในลักษณะถาวร โดยก่อปูนใช้อิฐ ก่ออบทุกหลังคาเรือน บ้านเรือนลักษณะเช่นนี้จะเป็บ้านที่ปลูกติดกับริมฝั่งถนนทั้งสองฝั่งของถนนสายหลัก คือถนนสายควนขนุน-ทะเลน้อย ส่วนถนนเลียบริมชายฝั่งทะเลน้อยบริเวณที่มีการปลูกก่อสร้างบ้านเรือนจะอยู่ริมฝั่งทะเลน้อยฝั่งตะวันตก ลักษณะบ้านเรือน ก่อด้วยอิฐ ฉาบด้วยปูน แต่ยังมีลักษณะบ้านเรือนที่ยังคงใช้ตัวอาคารสร้างด้วยไม้ทั้งหลัง แต่ส่วนใหญ่เป็นบ้านเรือนที่มีการสืบทอดมาตั้งแต่ในยุคแรกๆ ที่ชาวบ้านเข้ามาตั้งถิ่นฐาน บ้านเรือนในลักษณะดังกล่าว ส่วนใหญ่อยู่บริเวณภายในตัวชุมชน หลังคาเรือนติดต่อกัน และมีนอกชานยื่นออกมาถนนสายเล็กๆ ที่เชื่อมระหว่างแต่และหลังคาเรือน แต่มีอยู่บ้างที่ ยังคงรูปแบบบ้านเรือนแบบเดิมไว้ ในส่วนของนอกชานยังคงมีการใช้ไม้เคี่ยมเชื่อมต่อเป็นถนนออกจากบ้านตนเอง เพื่อออกไปสู่ถนนสายชุมชน และหลังคาเรือนอื่นๆ

ดังนั้นการใช้ประโยชน์จากเนื้อไม้ในยุคปัจจุบันนี้ มีการนำมาสร้างบ้านเรือนน้อยมาก หากมีก็เป็นการนำมาเป็นแปดในการก่อสร้างบ้านหรือไม้ก็นำมาซ่อมแซมบ้านเรือน ไม้เหล่านี้ที่นำมาใช้ประโยชน์มีการซื้อจากนอกชุมชน ร้านค้าไม้ในตัวจังหวัด หรือไม้ก็เป็นตัวร้านค้าไม้ในอำเภอควนขนุน ซึ่งในยุคปัจจุบันนี้ การนำไม้ที่ได้มาจากในพื้นที่ทะเลน้อย มีน้อยมาก เพราะการสอบถามจากชาวบ้านกล่าวว่า ต้นไม้ในทะเลน้อยมีปริมาณลดลง ส่วนใหญ่ก็เป็นไม้เสม็ด แต่ที่ไม่นำมาใช้ประโยชน์ก็เพราะกฎระเบียบทางรัฐออกมาอย่างเข้มงวดในเรื่องการต้น ไม้ ป่าไม้ในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ซึ่งหากใครเข้าไปตัด หรือนำออกมาถือว่ามีความผิดถูกดำเนินคดี

ในปีพ.ศ.2541พระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารีเสด็จประทับพระตำหนักอุทยานนกน้ำภายในพื้นที่ทะเลน้อย หลังจากนั้นจนถึงปัจจุบันเสด็จมาเยือนจำนวนห้าครั้งด้วยกัน การเสด็จแต่ละครั้ง ส่งผลให้ทะเลน้อยมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด เช่น เรื่องถนนหนทาง ที่มีสภาพของถนนที่ดี และมีความคล่องตัว ดีขึ้น ผู้เขียนได้เห็นสิ่งที่ปรากฏในพื้นที่ทะเลน้อย ด้านการตั้งถิ่นฐานที่มีบ้านเรือนแบบถาวรเกิดขึ้นมากในปัจจุบัน ผลจากการเสด็จของพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารีที่มีผลอันยิ่งใหญ่แก่ชาวทะเลน้อย ที่ได้นำความเจริญเข้าสู่ชุมชนทะเลน้อยเป็นอย่างมาก

การทำพื้นเผาถ่าน ในยุคปัจจุบันนี้การเผาถ่านของชุมชนบ้านทะเลน้อย ไม่มีให้เห็นเลย เพราะจากนโยบายทางการประกาศในเรื่องทรัพยากรป่าไม้ มีการออกมาตรการกวดขันเข้มงวด การใช้ประโยชน์จากไม้ในด้านการนำมาเผาถ่านจึงมีการหยุดมาตั้งแต่หลังจากการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จึงส่งผลให้ชาวบ้านมีการซื้อเชื้อเพลิงมาจากภายนอกชุมชนชน โดยมีร้านค้าภายในชุมชนรับซื้อมาขายต่อ ให้กับผู้คนในชุมชนอีกทอดหนึ่ง การใช้เชื้อเพลิงและถ่านในยุคนี้ส่วนใหญ่เป็นการนำไปใช้เพื่อการทำขนมขาย แบบดั้งเดิม เช่น การทำขนมครก เพื่อให้ได้รสชาติที่หอมจากไม้ฟืน และเป็นการประหยัดต้นทุน

ในยุคนี้ เกือบทุกหลังคาเรือนในชุมชน เมื่อมีการเดินสำรวจ เข้าไปสัมภาษณ์กับแม่บ้านแต่ละหลังคาเรือน ตอบมาเสียงเดียวกันคือ จากอดีตในยุคก่อนการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่ามีการเก็บไม้ นำมาทำเป็นฟืน ทำเป็นถ่าน แต่เมื่อทางรัฐมีการประกาศ เลยต้องให้หยุดเรื่องการเข้าไปตัด เก็บไม้ในป่า จึงมีการปรับเปลี่ยนการใช้เชื้อเพลิงในการปรุง หุงหาอาหาร เป็นการใช้แก๊ส แทนการใช้ฟืน

3.3.2.2. การใช้พื้นที่ทางการเกษตร

ในยุคของการพัฒนาช่วงที่สอง ต่อจากการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านการใช้ประโยชน์จากพื้นที่เป็นอย่างมาก โดยจากการสัมภาษณ์ของชาวบ้านของชุมชนบ้านทะเลน้อย กล่าวว่า “...ในช่วงนี้การทำงาน ทำจุดนี้ทิ้งช่วงมานานแล้ว ทำให้พวกเราหันไปหาอาชีพอื่นทำแทนเพื่อส่งลูกหลานได้เรียนสูงๆ โดยรับจ้าง ค้าขาย เลี้ยงปลาในกระชัง การเลี้ยงปลาในกระชังนั้นส่วนใหญ่เลี้ยงจำพวกปลาดุก พันธุ์ปลาดุกซื้อจากพ่อค้าคนกลางที่นำมาขายให้กับคนในชุมชน การเลี้ยงปลาดุกใช้พื้นที่ริมชายฝั่งด้านตะวันตกของทะเลน้อย พื้นที่ชายฝั่งทะเลน้อย หน้าบ้านหลังใด หลังนั้นก็สามารทำเป็นกระชังเลี้ยงปลาได้...” การทำกระชังเลี้ยงปลาโดยนำตาข่ายเขียว สร้างเป็นลักษณะกล่องสี่เหลี่ยม แล้วปล่อยปลาลงในกระชัง อาหารที่ใช้ในการเลี้ยงปลา คืออาหารปลาดุกที่ซื้อจากร้านค้า หรือไม่มีพ่อค้าคนกลางมาขายส่งให้ถึงที่ นอกจากอาหารที่ต้องซื้อแล้ว ยังมีอาหารที่ได้จาก การออกหาปลา ของผู้คนในชุมชนเมื่อได้ปลาตัว

เล็กตัวน้อย นามา सबๆ โยนให้ปลากิน และมีการนำสาหร่ายจากทะเลน้อย นามาหั่นแล้วคลุกกับรำ นำไปเลี้ยงปลาในกระชัง วิธีการเลี้ยงแบบนี้สามารถเลี้ยงไว้ 3-4 เดือนสามารถจับส่งขายปลาสดต่อไปได้ บางส่วนนำไปทำเป็นปลาตากแห้ง

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนและจากการสังเกตสิ่งที่ปรากฏในพื้นที่ เห็นว่าการเลี้ยงปลาในกระชังนี้ทั้งหมดเลี้ยงเฉพาะพื้นที่ชายฝั่งของตำบลทะเลน้อย ส่วนพื้นที่ชายฝั่งของตำบลพนางดุงบริเวณชายฝั่งไม่มีการเลี้ยงเลย คนในชุมชนกล่าวว่า ฝั่งพนางดุง ทางกำนัน องค์การบริหารส่วนตำบล และทางเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย มีการออกกฎไม่ให้มีการเลี้ยงปลากระชังบริเวณริมฝั่ง เพราะทำให้น้ำเน่าเสีย ส่งกลิ่นเหม็น ส่งผลต่อทัศนียภาพในการท่องเที่ยวไม่สวยงาม แต่ในส่วนพื้นที่ชายฝั่งของทะเลน้อยสามารถเลี้ยงได้อย่างอิสระ ดังรูป 3.5

ยุคปัจจุบันเมื่อเปรียบเทียบกับยุคก่อนๆ ของการก่อตั้งชุมชนในด้านการใช้พื้นที่ทางการเกษตรนั้นลดจำนวนลงมาก เนื่องจากการระเบียบข้อบังคับที่ออกมาจากหน่วยงานต่างๆ ที่ได้จำกัดพื้นที่ ในการใช้ประโยชน์ และในด้านการอนุรักษ์นก ต่างๆ และออกกฎในการล่าสัตว์ จับสัตว์ ส่งผลให้ชาวบ้านเกรงกลัวต่อกฎหมายที่ออกมา ชาวบ้านในชุมชนทะเลน้อยทุกครัวเรือน จำต้องหันหาหนทางอื่นในการทำมาหากิน ดังนั้นในด้านการใช้พื้นที่ทำการเกษตรจึงมีไม่มากนัก หลังคาเรือนใดมีอาชีพการเกษตร พื้นที่ส่วนใหญ่จะอยู่นอกชุมชนที่คนอาศัยอยู่

รูป 3.5 การเลี้ยงปลาในกระชังในพื้นที่ชายฝั่งตำบลทะเลน้อย

3.3.2.3 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร (ป่าไม้ สัตว์ป่า น้ำ สัตว์น้ำ พืชน้ำ) ของชุมชนบ้านทะเลน้อย

ทรัพยากรป่าไม้ ปัจจุบันแนวทางการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ของชาวบ้านไม่ได้แตกต่างจากช่วงที่ผ่านมามากนัก เนื่องจากมาตรการและกฎระเบียบของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าและการได้เอา

พื้นที่ของทะเลน้อยเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาแรมซาร์ เกี่ยวกับการใช้ไม้ยังคงเหมือนเดิม ขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์ซึ่งจัดไว้เป็น สองส่วนใหญ่ๆ คือ 1) เขตที่ผ่อนผันให้ชาวบ้านอยู่อาศัยและทำมาหากินได้ แต่ชายมีการตัดแปลง ต่อเติมปลูกสร้างอาคารหรือสิ่งก่อสร้างอย่างอื่น และห้ามซื้อขาย 2) นอกเขตผ่อนผันที่ไม่อนุญาตให้อยู่อาศัยและทำกิน ซึ่งเป็นเขตหวงห้ามเด็ดขาด

สถานการณ์ของการใช้ทรัพยากรป่าไม้ในยุคปัจจุบันนี้ ชาวบ้านยังมีความเกรงกลัวต่อการเข้าไปใช้ประโยชน์ เพราะทางหน่วยงานภาครัฐจับกุมและดำเนินคดีกับผู้ที่ทำ แต่ก็ยังมีบางส่วนลักลอบเข้าไปตัดไม้เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือจับสัตว์น้ำ จากการสัมภาษณ์คุณลุงสมพงษ์ มาสังข์ กล่าวว่า “...ในปัจจุบันผมก็ยังเข้าไปตัดไม้เพื่อนำมาซ่อมแซม และทำเป็นเครื่องมือจับสัตว์น้ำ เพื่อหากินไปวันวัน โดยช่วงช่วงสมัยใด หัวหน้าของเขตห้ามล่าสัตว์ป่า คุ่มเข้ผมก็เข้าไปตัดบางนานๆ ครั้ง เพราะถ้าซื้อไม้มาทำเอง ก็ไม่มีเงินลงทุน เลยอาศัย ไม้ในทะเลน้อยดีกว่า หากช่วงสมัยหัวหน้าคนใดไม่คุ่มเข้ ผลก็เข้าไปตัดบ่อยครั้งขึ้น แต่เอามาก็ไม่มาก เอาเพียงพอต่อการใช้งาน เช่นหัวหน้าเขต คนปัจจุบันไม่คุ่มเข้ กับการเข้าไปตัดไม้ ผมเลยเข้าไปตัดมากขึ้น แต่ก็เอาใช้ประโยชน์ในทุกส่วน...” อีกกรณีหนึ่งที่ นำไม้ในทะเลน้อยมาซุ่มๆ เช่น กิ่งไม้เล็กและวัชพืชทำเป็นก่อกำ วางตามจุดต่างๆ ในทะเลน้อยแล้วนำไปวางไว้ข้างล่างเพื่อดักจำปลา

ทรัพยากรสัตว์ป่า ในยุคปัจจุบันทรัพยากรสัตว์ป่า โดยเฉพาะนกน้ำมีปริมาณเพิ่มขึ้น เนื่องมาจากการกวาดล้างเรื่องของกฎหมายจากยุคที่แล้วเป็นยุคแห่งการพัฒนามีการขยายหน่วยย่อยของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยในพื้นที่ควนขี้เสียน เพื่อดูแลและดำเนินการดูแลทั้งในเรื่องของป่าไม้และสัตว์ป่าเป็นสาเหตุให้มีการลักลอบการใช้ประโยชน์จากสัตว์ลดลง แต่การลักลอบล่านกน้ำเพื่อนำมาบริโภคและนำออกไปขายต่างพื้นที่ยังมีบ้าง โดยทางรัฐแก้ไขโดยเปลี่ยนวิธีการจับกุมผู้กระทำความผิดจากเดิมมีการลาดตระเวนทุกระยะ เมื่อไม่ทั่วถึงมีชาวบ้านบางส่วนที่ลักลอบล่าสัตว์ป่ายังมีอยู่ มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการเป็นการขอกำลังจากเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีภูธรทะเลน้อยร่วมกับตั้งด่านจับกุม บริเวณถนนสายหลักควนขนุน-ทะเลน้อย ในช่วงเวลา 04.00-5.00 นาฬิกา ซึ่งในช่วงนี้เป็นช่วงที่พ่อค้าแม่ค้า มีการนำของออกไปขายตลาดในตัวจังหวัดพัทลุง และตัวอำเภอควนขนุน จากการดักจำกุมปรากฏว่า มีซากนกน้ำ และสัตว์ป่า ชนิดต่างๆ มากมาย จากการนำวิธีการดังกล่าวมาใช้ ชาวบ้านก็ลดการล่าสัตว์ลงและจากนโยบายการอนุรักษ์สัตว์ป่าและป่าไม้ ในยุคนี้เป็นการกวาดล้างผู้กระทำผิดจริง จึงส่งผลให้ปริมาณของนกน้ำและสัตว์ป่าได้เพิ่มปริมาณอย่างเห็นได้ชัด ต่อมาในปีพ.ศ.2540 ทางจังหวัดพัทลุงร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลพนางสูงและองค์การบริหารส่วนตำบลทะเลน้อยได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์บริเวณทะเลน้อย จึงได้จัดให้ปีพ.ศ.2540 เป็นปีแรกของการจัดเทศกาลท่องเที่ยวควนขนุนในโครงการที่ชื่อว่า “ล่องเรือแลนทะเลน้อย” โดยมีการจัดขึ้นทุกปีในช่วงของเดือนธันวาคมถึงเดือนมีนาคม เพื่อประชาสัมพันธ์

ให้ชุมชนทะเลน้อยและชุมชน โดยรอบเห็นถึงความสำคัญของสัตว์ป่าและป่าไม้ เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชน ทำให้การล่าสัตว์ ทำลายป่าลดลง

ในยุคปัจจุบันนี้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์ป่าชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์โดยทางอ้อม ซึ่งผลได้จากการจัดการให้พื้นที่ทะเลน้อยเป็นแหล่งท่องเที่ยว ประชาชนได้รับผลประโยชน์จากการค้าขาย รับจ้างขับเรือนำนักท่องเที่ยวชมนกน้ำ และพืชพรรณในทะเลน้อย สถานการณ์ของสัตว์ป่าโดยเฉพาะนกน้ำ มีปริมาณเพิ่มขึ้น และแหล่งที่อยู่อาศัยและเพาะพันธุ์วางไข่ มีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น

ทรัพยากรน้ำ ในช่วงยุคปัจจุบันนี้ชาวชุมชนทะเลน้อยมีการปรับเปลี่ยนการใช้จากแหล่งน้ำทะเลน้อย จากเดิมที่ชาวบ้านตัก อาบ ใช้กินได้ในช่วงยุคแรกๆ ของการก่อตั้งชุมชน ต่อมาเมื่อผู้คนมากขึ้นเข้าสู่ยุคที่สองของการพัฒนาแหล่งน้ำจากทะเลน้อย มีการใช้เฉพาะในด้านอุปโภค ต่อมาในยุคนี้ แหล่งน้ำทะเลน้อยนำมาทำเป็นน้ำประปามาแทนที่ทั้งสองตำบลทั้งฝั่งพนาสูงและตำบลทะเลน้อย ซึ่งในยุคนี้มีประปาเข้าถึงทุกหลังคาเรือนจึงทำให้ชาวบ้านมีความสะดวกในการใช้น้ำมากขึ้น ส่วนน้ำดื่มชาวบ้านยังคงค้ำน้ำจากบ่อน้ำจืดในวัดทะเลน้อยมาจากการรับจ้างขนส่งใส่แกลอนส่งตามบ้านแต่ละหลังที่ต้องการน้ำ แกลอนละยี่สิบลิตร ราคา 5 บาท คุณภาพของน้ำในทะเลน้อย ในยุคนี้บริเวณริมขอบฝั่งมีสิ่งเจือปนจากสารเคมี จากการเทลงใต้ถุนบ้านของชาวบ้านที่ทำจักสานกระจูดในขั้นตอนของการย้อมสี โดยสีที่ทำการย้อมนั้นเมื่อไม่มีการใช้ต่อชาวบ้านก็ทิ้งลงใต้ถุนของตนเอง น้ำเหล่านี้ก็ไหลลงสู่ทะเลน้อย ประกอบกับการก่อสร้างของหน่วยงานราชการที่มีการเพิ่มจำนวนอาคารภายในที่ทำการเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย และการก่อตั้งสถานีวิจัยเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย โครงการนี้ได้มีการศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นจากบริษัท เทสโก้ จำกัด ในปีพ.ศ.2548 และเริ่มก่อสร้างตัวอาคารสถานที่ในปีพ.ศ.2550 จนถึงปัจจุบันการก่อสร้างยังไม่เสร็จสมบูรณ์ แต่มีการบริการแก่นักท่องเที่ยวให้เข้ามาชมและพักผ่อนได้ ซึ่งจากผู้เขียนได้ลงพื้นที่ศึกษาและเข้าพักอาศัยพักที่สถานีเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ได้เห็นถึงความจริงของอาคารที่อยู่ในทะเลน้อย มีการรั่วไหลของน้ำเสียจากบ่อบำบัดน้ำเสียที่อยู่ใต้ตัวอาคารบ้านพักของนักท่องเที่ยว ซึ่งในช่วงที่เข้าไปพักเป็นช่วงน้ำในทะเลน้อยลดลง จึงเห็นบ่อบำบัดน้ำเสีย ว่ามีอยู่จริงในแต่ละตัวอาคารที่มีการทิ้งน้ำเสีย แต่บ่อบำบัดน้ำเสียนั้น ไม่ได้ถูกสร้างมาเพื่อรองรับปริมาณของน้ำได้มากพอกับจำนวนผู้ที่เข้าไปพักในแต่ละครั้ง เพราะจากการสังเกต เมื่อมีกลุ่มนักเรียนเข้าพักประมาณห้าสิบกกว่าคน ตัวบ่อบำบัดน้ำเสียมีน้ำล้นออกมา อยู่เสมอ ซึ่งในปัจจุบันนี้นอกจากน้ำเสียและสิ่งปฏิกูลต่างๆ ที่ทิ้งจากหน่วยงาน หรือจากชุมชน ต่างทิ้งลงไป ณ จุดเดียวกันคือทะเลน้อย จึงส่งผลให้ทะเลน้อย ณ ปัจจุบันได้กลายเป็นที่รองรับสิ่งปฏิกูล จากที่มนุษย์ผู้กระทำขึ้นทั้งสิ้น

ทรัพยากรพีชน้ำ ในยุคที่สองของการพัฒนา ชาวบ้านยังคงพึ่งพิงอาศัยทรัพยากรพีชน้ำในทะเลน้อยอย่างเช่นเดิมต่อมาจากยุคแรกๆ แต่ในยุคนี้มีการขุดลอกผักตบชวาในบริเวณริมขอบชายฝั่งทะเลน้อยด้านตะวันตก ซึ่งในยุคนี้ได้มีองค์กรบริหารส่วนตำบลพนาสูงเป็นหน่วยงานขุดลอกผักตบชวา ส่วนบริเวณพื้นที่ปากคลองอ่าว ชาวบ้านกลุ่มรักทะเลน้อย รวมตัวกันในการขุดลอกโดยนำผักตบชวาขึ้นมาแปรรูปเป็นปุ๋ยหมัก โดยตั้งเป็นกลุ่มปุ๋ยหมัก ที่ได้สร้างชื่อเสียงให้กับชาวบ้านทะเลน้อยเป็นอย่างมากในช่วงแรกๆ ของการทำ แต่กลุ่มปุ๋ยหมักก่อตั้งได้ไม่นานก็ต้องล้มสลายไป สาเหตุมาจากการ โกงกินภายในกลุ่มด้วยตัวเอง ส่งผลทำให้ต้องยุบกลุ่มปุ๋ยหมัก นอกจากนี้ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในทะเลน้อย ยังมีการเก็บผลผลิตจากพีชน้ำในทะเลน้อยเป็นจำนวนมาก เช่น ดอกบัว มีการเก็บของนักท่องเที่ยว ที่เก็บไปเป็นที่ระลึก และกลุ่มของนักท่องเที่ยวมีการเก็บก้านบัว ดอกบัวนำไปทำเป็นอาหาร และยังมีชาวบ้านที่ลงไปจับสัตว์น้ำ มีการเก็บก้านบัวไหลบัวมาขาย โดยวางขายหน้าร้านค้าขายของที่ระลึก และหน้าร้านขายของชำ ริมถนนเรียบชายฝั่งทะเลน้อย

ในยุคปัจจุบันนี้ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพีชน้ำในทะเลน้อยสามารถใช้ได้อย่างอิสระ แต่ยังคงมีการวางขอบเขตของการเก็บเกี่ยวจากทรัพยากรพีชน้ำ เช่น มีการแบ่งเขตห้ามจับสัตว์น้ำ เต็ดดอกบัวบริเวณใกล้กับที่ทำการเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยเป็นต้น ในส่วนผักตบชวามีการห้ามให้ชาวบ้านนำไปเป็นเชื้อในการล่อปลา เพราะเกิดการขยายตัวของผักตบชวาอย่างรวดเร็วจึงมีการออกกฎบังคับชาวบ้านในการนำผักตบชวาออกจากพื้นที่ ที่ได้กั้นเป็นแนวเขตโดยทางเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย มีการทำขอบเขตแนวกันผักตบชวาเพื่อไม่ให้มีการขยายตัวออกไปมากกว่าเดิมดังรูป 3.6

รูป 3.6 การใช้เสาคอนกรีตกำหนดแนวเขตกันผักตบชวา

ดังนั้นในยุคปัจจุบันนี้ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทะเลน้อยยังคงเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ได้ แต่เฉพาะในพื้นที่ที่ทางหน่วยงานรัฐอนุญาตเท่านั้น เช่น ผักตบชวามีการห้ามเคลื่อนย้ายออกจากเขตที่กักในพื้นที่แล้ว พืชพันธุ์ชนิดอื่นในทะเลน้อยสามารถเก็บเกี่ยวได้

เหมือนเดิม เช่น สหราชอาณาจักร ที่ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวสามารถเก็บได้อย่างอิสระแต่ยังอยู่ใน การจำกัดพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวมีการเก็บผลผลิตจากธรรมชาติ นำขึ้นมา ทั้งบริโภค และนำไปขายแก่ผู้มาเยือนทะเลน้อย

ทรัพยากรสัตว์น้ำ ในยุคปัจจุบันชาวบ้านยังคงจับสัตว์น้ำในทะเลน้อยอย่างเช่นเคย แต่ ปริมาณของการจับที่ได้มามีปริมาณลดลงมากจากในอดีต จากการสัมภาษณ์จากชาวบ้านที่ทำอาชีพ ประมงพื้นบ้านในทะเลน้อยกล่าวว่า “บางวันยังไม่คุ้มเท่ากับค่าน้ำมัน ที่ออกไปจับสัตว์น้ำเลย แต่ก็ ยังทำ เพราะไม่รู้หันไปทำอาชีพอะไรได้ ปริมาณของสัตว์น้ำที่ลดลงไปมากลงมีความคิดเห็นว่า นำ มาจากผู้คนมากขึ้น ความต้องการเพิ่มขึ้น และมีชาวประมงบางส่วนมีการใช้เครื่องมือที่ทันสมัยมาก ขึ้น เช่นอวนสำเร็จรูป บ้างก็ใช้วิธีการซัดและวางยาเบื่อ สัตว์น้ำ จากในอดีตผู้คนเชื่อว่าหากเป็นวัน พระจะมีการหยุดจับสัตว์น้ำ แต่ในปัจจุบันไม่มีแล้ว ยังมีการนิยมจับในฤดูการที่ปลาวางไข่ เพราะ เมื่อนำไปขายจะได้ราคาดี จึงส่งผลให้ปลาลดปริมาณลงได้” และในช่วงยุคปัจจุบันนี้ ได้มีการ รวมตัวของชาวบ้านใช้ชื่อกลุ่มว่าอนุรักษ์ทะเลน้อย เพื่อต้องการให้ปริมาณสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น โดยมิ การออกเป็นสงวนในการจับสัตว์น้ำและในงานท่องเที่ยวแลนกของทุกปี มีการปล่อยพันธุ์ปลาที่ ได้มาจากกรมประมงนำมาปล่อยลงสู่ทะเลน้อย การทำงานของกลุ่มรักษ์ทะเลน้อยที่ได้จากการ สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มปัจจุบันกล่าวว่า กลุ่มรักษ์ทะเลน้อยในปัจจุบันยังดำเนินการอยู่ แต่ด้านเฝ้า ระวังในช่วงกลางคืน ได้หายไป เนื่องมาจากไม่มีการให้ค่าตอบแทน แต่ในด้านอาณาเขตสงวนก็คง อยู่ แต่มีชาวบ้านบางส่วนยังคงลักลอบในการจับสัตว์น้ำในเขตสงวน และจากการสัมภาษณ์จาก ชาวบ้านฝั่งทะเลน้อยกล่าวว่า ในช่วงเวลางานสงกรานต์ มีการจัดงานช่วงกลางคืนบริเวณริมฝั่งทะเล น้อยด้านทิศตะวันตก มีการใช้ไฟหลากแสงสีทำให้ปลาเข้ามาชุกชุมเวลากลางคืนบริเวณใกล้กับ ชายฝั่งที่จัดงาน ชาวบ้านบางส่วนก็ลงไปจับ โดยใช้อวนลากขึ้น ได้สัตว์น้ำเป็นจำนวนมาก และใน ยุคปัจจุบันนี้ ยังคงมีชาวบ้านเลี้ยงปลาในกระชังต่อจากยุคที่แล้ว และยังมีการเลี้ยงปลาปริมาณที่เพิ่ม มากขึ้น เพราะผลตอบแทนได้ดีกว่าการออกไปหาปลา แต่การออกไปหาปลาได้ผลตอบแทนมาใน รูปแบบของเงินทุกวัน แต่เลี้ยงปลาในกระชัง สามสี่เดือนกว่าจะได้ แต่ก็ยังมีชาวบ้านส่วนใหญ่ที่อยู่ ฝั่งตำบลทะเลน้อยที่มีพื้นที่ตรงกับหน้าบ้านของตนเอง เลี้ยงปลาในกระชังทุกหลังคาเรือน

3.3 สรุป

ด้านรูปแบบการจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ได้มีการ เปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากนโยบายการจัดการทรัพยากรโดยรัฐต้องการให้ มีพื้นที่และสัตว์ป่าคุ้มครองเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ประชากรเริ่มมีปริมาณมากขึ้นทุกขณะแต่ ทรัพยากรกลับน้อยลงดังที่ Malthus (1798) ได้กล่าวถึงการเพิ่มอัตราการเจริญเติบโตของประชากร

ที่มีการเพิ่มแบบเรขาคณิต แต่ปริมาณอาหารกลับเพิ่มแบบเลขคณิต เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นเกินกว่าปริมาณอาหารที่ผลิตได้ ทำให้มนุษย์ต้องแย่งชิงทรัพยากรจนเกิดเป็นความเสื่อมโทรมแก่สิ่งแวดล้อมเกินกว่าระบบนิเวศจะรับได้ ดังกับในพื้นที่ศึกษาพบว่าปริมาณประชากรทั้งสามยุคมีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (รูป 3.7) แต่ในทางกลับกันทรัพยากรในด้านการใช้ประโยชน์ถูกจำกัดโดยภาครัฐ

รูป 3.7 จำนวนประชากรบ้านทะเลน้อยสามช่วงเวลา

ดังนั้นรัฐจึงมีการจัดตั้งเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ผลปรากฏจากการประกาศพบว่าปริมาณจำนวนของนกน้ำมากขึ้นอย่างรวดเร็วทางจังหวัดพัทลุงจึงพัฒนาให้ทะเลน้อยเป็นแหล่งท่องเที่ยวอันดับหนึ่งของจังหวัด สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และส่งผลปรากฏเป็นรูปธรรมมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถอธิบายได้ตามลำดับดังนี้

1) ยุคการตั้งถิ่นฐาน ก่อเกิดเป็นชุมชนทะเลน้อย (ก่อน พ.ศ. 2518) ชุมชนทะเลน้อยมีวิถีชีวิตที่ผูกติดกับธรรมชาติ ชาวบ้านทุกคนมีสิทธิและเข้าถึงในทรัพยากรธรรมชาติอย่างอิสระ ในช่วงยุคนี้ การดำรงชีพมีการพึ่งพาธรรมชาติ โดยไม่มีรูปแบบการจัดการที่ตายตัว แต่เป็นวิธีการดูแลจัดการที่ชาวบ้านมีจิตสำนึก ในขณะที่จำนวนประชากรมีปริมาณน้อยความต้องการด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยชาวบ้านในชุมชนจึงมีน้อยและอาศัยด้านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ เชื่อผู้นำชุมชนและผู้นำทางศาสนา ดังนั้นในช่วงยุคนี้ส่งผลให้รูปแบบการจัดการทรัพยากร และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร เป็นไปในลักษณะที่พึ่งพิงธรรมชาติ ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติเป็นแค่การเลี้ยงชีพ ปัญหาจึงไม่เกิดขึ้นในยุคแรกเริ่มของการก่อตั้งเป็นชุมชน โดยขณะที่ทรัพยากรมีความอุดมสมบูรณ์ จำนวนประชากรในพื้นที่มีน้อย การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างอิสระชาวบ้านทะเลน้อยรักและหวงแหนในทรัพยากรบ้านเกิดตนเอง

2) ยุคแห่งการพัฒนา (พ.ศ. 2519 - 2536) รัฐมีการประกาศให้จัดตั้งเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ในปีพ.ศ. 2518 ในช่วงแรกๆ การประกาศยังไม่สามารถควบคุมการใช้ทรัพยากร เพราะมีชาวบ้านบางส่วนไม่รู้ถึงการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าด้านการออกกฎหมายบังคับทำให้ชาวบ้าน

บางส่วนที่มีอาชีพเพาะปลูก เช่น ข้าว กระจูดปลูกในพื้นที่ของตนเองมีการวางยาเบื่อ เพื่อต้องการป้องกันการเข้ามา จิกกินข้าว และกระจูด ต่อจากนั้นเมื่อทางภาครัฐมีการตรวจพบว่ามีนกน้ำจำนวนมากที่ตายในทุ่งนาจึงมีการจับกุมผู้กระทำผิดและดำเนินคดีตามกฎหมายที่ออกมา หลังจากการกระทำของชาวบ้านที่ไม่รู้ถึงตัวบทกฎหมายที่ออกมาเพื่อบังคับใช้ เมื่อมีการลงโทษจึงทำให้ชาวบ้านคนอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกันเห็นถึงการลงโทษไม่กล้าที่จะทำความผิดและส่งผลให้ชาวบ้านชุมชนบ้านทะเลน้อยจากเดิมมีอาชีพเพาะปลูกต้องหาอาชีพอื่นแทน ดังนั้นปีพ.ศ.2519 นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นอย่างเป็นทางการที่รัฐขยายอำนาจเข้ามาควบคุมในการใช้ประโยชน์ของชาวบ้าน ที่มีการจัดการทรัพยากรโดยรัฐแต่เพียงผู้เดียว เจ้าหน้าที่ที่เข้ามาอาศัยในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเป็นผู้ดูแล ถือกฏ ระเบียบ และข้อบังคับ ใช้ปฏิบัติกับประชาชนในพื้นที่ จึงส่งผลให้ชาวบ้านมีการปรับตัวในการดำรงชีพ เพราะจากอดีตการเข้าไปใช้ทรัพยากรได้อย่างอิสระและไม่มีรูปแบบการจัดการที่ตายตัว แต่เมื่อมาถึงยุคนี้ชาวบ้านมีอุปสรรคมากมายในการใช้ประโยชน์จากทะเลน้อย โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นในยุคนี้คือการใช้ที่ดิน การถูกจำกัดเขตและข้อจำกัดในการใช้ประโยชน์ เช่นห้ามมีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ที่มีการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าถึงแม้ในพื้นที่ที่ชาวบ้านเคยทำกินมาก่อนก็ตามให้มีการใช้ประโยชน์ได้แต่ ห้ามตัดแปลงพื้นที่และปลูกสร้างอาคารถาวร และห้ามขายต่อผู้อื่น ในด้านการประมงมีการออกกฏให้ประชาชนหาสัตว์น้ำในบริเวณที่จำกัดไว้เท่านั้น ด้านป่าไม้ห้ามมีการตัดไม้ทุกชนิดภายในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ส่วนด้านสัตว์ป่ามีการออกกฏเพื่อคุ้มครองสัตว์ป่าทุกชนิด รวมทั้งนกทุกตัว ที่บินไปในพื้นที่อื่นๆ ห้ามจับ ห้ามล่า ห้ามมีไว้ครอบครอง ดังนั้นในยุคนี้การจัดการทรัพยากรออกมาในรูปแบบของกฎหมายที่ทางรัฐออกมาเพื่อบังคับใช้ในพื้นที่ ที่ได้ประกาศไว้เป็นเนื้อที่ 17,500 ไร่ และยังมีการคุ้มครองนกน้ำทุกชนิดที่ออกหากิน หรือทำรัง ในพื้นที่อื่นๆ ส่วนด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ยังคงมีการอนุญาตให้ชาวบ้านสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรได้แต่ต้องเป็นบางพื้นที่เท่านั้น เช่นภายในทะเลน้อย จะอนุญาตให้ชาวบ้านจับสัตว์น้ำได้ แต่ต้องปฏิบัติตามกฎที่กรมประมงออกไว้ เช่น พื้นที่ ที่ทำการจับสัตว์น้ำ การใช้เครื่องมือในการจับสัตว์น้ำ เป็นต้น ส่วนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรด้านป่าไม้ ห้ามชาวบ้านเข้าไปใช้ประโยชน์ในทุกส่วนของต้นไม้ที่อยู่ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ในด้านทรัพยากรน้ำในทะเลน้อย ในช่วงยุคนี้ น้ำในทะเลน้อยไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ด้านอุปโภคแต่น้ำในทะเลน้อยในยุคนี้ยังสามารถใช้เพื่ออุปโภคได้โดยสูบน้ำขึ้นมาจากกลางทะเลน้อย เพราะน้ำบริเวณริมฝั่งเริ่มเน่าเสีย ชาวบ้านหันมาใช้น้ำในบ่อน้ำจืดวัดแทน ดังนั้นยุคแห่งการพัฒนา ก่อเกิดรูปแบบการจัดการโดยภาครัฐทั้งหมด ที่ออกกฏระเบียบบังคับใช้กับคนในพื้นที่ ที่อาศัยอยู่มาก่อน ทางนโยบายของรัฐต้องการขยายพื้นที่และสัตว์ป่า นกน้ำเพื่อการอนุรักษ์ไว้ แต่ยุคนี้ชาวบ้านบางคนปฏิบัติตามกฎที่รัฐเป็นผู้ออกมา แต่บางคนไม่รู้ มีการ

ดำรงชีพแบบเดิมอยู่ เช่น การล่าเนื้อ การเก็บฝืนเผาถ่าน ดังนั้นปัญหาในยุคนี้ผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงคือคนในพื้นที่ ส่งผลให้ชาวบ้านต้องปรับเปลี่ยนการใช้ทรัพยากรและการจัดการทรัพยากร โดยทางอ้อม

3) ยุคปัจจุบัน (พ.ศ.2537 - 2553) ในยุคนี้มีหน่วยงานของรัฐที่เข้ามาเพิ่มความเข้มงวดในการควบคุมการจัดการทรัพยากร คือ องค์การบริหารส่วนตำบล ในยุคนี้นโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลได้เกิดขึ้นปีพ.ศ.2536และยกระดับเป็นเทศบาลตำบลทะเลน้อยและเทศบาลตำบลนางตุงในปีพ.ศ.2553 ส่งผลให้ทะเลน้อย มีหน่วยงานที่เข้ามาดูแลจัดการเพิ่มขึ้น ในฝ่ายการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลของทะเลน้อย และนางตุงที่เข้ามาดูแลอำนาจความสะอาดของพื้นที่ และทิวทัศน์ของทะเลน้อย และได้เกิดปัญหาเรื่องการซ้อนทับในด้านการจัดการพื้นที่ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลนางตุง ถมพื้นที่บริเวณริมฝั่งด้านตะวันตกของทะเลน้อย ด้านเขตห้ามล่าสัตว์ป่าที่เป็นผู้รักษาและถือกฎหมายออกมาฟ้องร้องต่อองค์การบริหารส่วนตำบลนางตุงที่เข้ามาดูแลเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย และทางกรมเจ้าท่ากล่าวอ้างว่าเป็นผู้ที่เข้ามาจัดการดูแลรับผิดชอบในพื้นที่นี้ตั้งแต่ระยะแรกก่อนมีการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ดังนั้นปัญหาด้านพื้นที่ กลายเป็นปัญหาที่ทั้งสามหน่วยงานเกิดความขัดแย้งและเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้จนมาถึงในยุคปัจจุบัน ในปีพ.ศ.2538 เกิดการรวมกลุ่มของชาวบ้านทะเลน้อยที่มีอาชีพประมงพื้นบ้าน ชื่อกลุ่มรักษ์ทะเลน้อย มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อจัดการด้านสัตว์น้ำ มีการสงวนเขตทางตอนใต้ของทะเลน้อยเป็นเนื้อที่608 ไร่ นอกจากนี้ในปีพ.ศ.2541 ทางจังหวัดได้จัดโครงการล่องเรือแล่นก ในช่วงเดือนธันวาคม ถึง มีนาคมของทุกปีมีการรณรงค์การท่องเที่ยว โดยหน่วยงานการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง และในปีพ.ศ.2545สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดพัทลุง เข้ามาดูแลจัดการในพื้นที่เพิ่มขึ้นอีกหน่วยงานหนึ่งและปีพ.ศ.2548 มีหน่วยงานสถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าทะเลน้อยจัดการในพื้นที่ทะเลน้อยอีกฝ่ายหนึ่ง โดยมีบทบาทหน้าที่ดูแลด้านการประชาสัมพันธ์และปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนรักและหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากพัฒนาการการจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งสามช่วงเวลาสามารถสรุปได้ดังนี้ (ตาราง 3.1-3.3)

ตาราง 3.1 สรุปพัฒนาการการจัดการทรัพยากรทั้งสามช่วงเวลา

พัฒนาการ/การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ	ยุคแห่งการพึ่งพิง ทรัพยากรธรรมชาติ (ก่อนปี2518)	ยุคแห่งการพัฒนา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2519 – 2536	ยุคแห่งการพัฒนาในช่วงที่สอง: ผลของ การแบ่งแยก ตั้งแต่ปีพ.ศ.2537- ปัจจุบัน
รูปแบบการจัดการ ทรัพยากร	การจัดการทรัพยากรมี วัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญใน การจัดการ โดยมีประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ ของ ชาวชุมชนบ้านทะเลน้อย	ระยะแรกกรมประมง สงวน พื้นที่6,100ไร่ ปีพ.ศ.2518 ประกาศเป็น เขต เนื้อที่ 285,625ไร่ สังกัด ส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า สำนัก บริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 6 มี ภารกิจในการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะด้านสัตว์ป่า ป่าไม้ พื้นที่ และงานที่ เกี่ยวข้องกับคนรอบ ๆ ทะเลน้อย ปี พ . ศ . 2535 เพิ่ม เต็ม คุ้มครองสัตว์ป่า และมีกรม เจ้าท่า, กระทรวงทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม เข้าดูแล พื้นที่ทุกด้าน “รูปแบบการจัดการแบบ เบ็ดเสร็จจากภาครัฐ.”	หน่วยงานภาครัฐยังมีการจัดการด้าน พื้นที่และสัตว์ป่า ใช้รูปแบบการจัดการ แบบเบ็ดเสร็จ เข้มงวดการบุกรุกพื้นที่ที่ วิธีและรูปแบบการจัดการในยุคนี้ทาง หน่วยงานรัฐ ได้กระทำการจัดการโดยออก กฎมาตรการ และปฏิบัติการจับกุม สำหรับผู้กระทำความผิดจริง ภาคประชาชน เข้ามามีบทบาท มีอบ.ดูแล จัดการดูแลด้านท่องเที่ยว สาธารณูปโภค และแบ่งขอบเขตการปกครอง ปีพ.ศ.2538เกิดการรวมกลุ่มชาวประมง พื้นบ้านทะเลน้อย เพื่อจัดการทรัพยากร สัตว์น้ำ ชื่อกลุ่มประมงรักษ์เลนน้อย ปีพ.ศ.2541 พรุควนขึ้นเสียน พื้นที่ชุ่มน้ำ แห่งแรกของไทย ปีพ.ศ.2548 จัดตั้งศูนย์สถานีพัฒนาและ ส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าทะเลน้อย ปีพ.ศ.2549 กรมทรัพยากรน้ำจัดทำ โครงการ ก่อสร้างฝายต้นน้ำ

ตาราง 3.2 สรุปพัฒนาการการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทั้งสามช่วงเวลา

พัฒนาการ/ การใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากร	ยุคแห่งการพึ่งพิง ทรัพยากรธรรมชาติ (ก่อนพ.ศ.2518)	ยุคแห่งการพัฒนา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2519 - 2536	ยุคแห่งการพัฒนาในช่วงที่สอง: ผลของการแบ่งแยก ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2537- ปัจจุบัน
1. การใช้ประโยชน์ในรูปแบบของ เนื้อไม้	เพื่อการดำรงชีพ ใน ชีวิตประจำวัน ใช้ย่างอิสระ	ชาวบ้านถูกจำกัดสิทธิในการ เข้าถึงทรัพยากร	ชาวบ้านถูกจำกัดสิทธิในการ เข้าถึงทรัพยากร แต่น้อยกว่ายุคที่ สอง
- การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน	บริเวณริมชายฝั่งทางตะวันตก ของทะเลน้อย ปลูกสร้าง บ้านเรือนห่างๆ ยกพื้น ไม้ทั้ง หลัง นำไม้สร้างบ้านเรือน ซ่อมแซมจากทางตอนเหนือของ ทะเลน้อย	ปลูกบ้านเรือนโดยอาศัยไม้จาก นอกชุมชน แต่ยังมีเข้าไปตัดไม้ บ้างเฉพาะผู้ไม่รู้ และมีการขยาย ของครัวเรือน ตามแนวถนน สายพนาสง - ควนขนุนปลูก สร้างแบบดาว รื่นขึ้นอย่าง หนาแน่น รวมทั้งมีการขยาย พื้นที่หน้าบ้านของแต่ละหลังคา เรือนเพื่อเป็นร้านค้าบริเวณริมฝั่ง ถนน (ฝั่งพนาสง)	ลักษณะบ้านเรือน ก่อด้วยอิฐ ฉาบด้วยปูน มีลักษณะบ้านเรือน ที่ยังคงใช้ตัวอาคารบ้านโดยเรือน ไม้ทั้งหลัง ส่วนใหญ่เป็น บ้านเรือนที่มีการสืบทอดมา ตั้งแต่ในยุคแรกๆ ที่ชาวบ้านเข้า มาตั้งถิ่นฐาน บ้านเรือนใน ลักษณะดังกล่าว ส่วนใหญ่อยู่ บริเวณภายในตัวชุมชน หลังคา เรือนติดกัน
- การทำฟืน	เลือกขนาดของไม้ “สามศอก” เพื่อนำมาเผ่าถ่าน	ผู้ที่มีอาชีพเผ่าถ่าน มีการ ปรับเปลี่ยนอาชีพ ผู้ที่เพิ่งพา เชื้อเพลิงจากป่าเปลี่ยนเป็นซื้อ เชื้อเพลิงแทน	ปรับเปลี่ยนใช้เชื้อเพลิงหาซื้อ แทน แต่มีบางหลังคาเรือนยังคง ใช้ถ่านแต่ครั้งคราว หาซื้อได้จาก ร้านค้าภายในชุมชน
2. การใช้พื้นที่ทางการเกษตร	พื้นที่ทางการเกษตรมีการบุกเบิก ใช้ประโยชน์ได้อย่างอิสระ โดย แต่ละครัวเรือนใช้แรงงานภายใน ครัวเรือนบุกเบิกพื้นที่ พืชหลักๆ คือ ข้าว พืชเพื่อใช้ในการจัก สานคือกระจูด	ในช่วงแรกของการประกาศเป็น เขต มีการทำการเกษตรเช่นเดิม แต่ผลผลิต ได้คุ้มค่า ด้านดิน กระจูด ปลูกไม่ได้ผลจนพริก จิก ทำลายหมด ด้านการใช้ ประโยชน์ด้านพื้นที่ ที่มีการ ประกาศไปซ้อนทับกับที่ดินทำ กินของชาวบ้าน ยังคงใช้ ประโยชน์ได้ต่อไป แต่ห้าม ตัดแปลง ปลูกสร้าง ขาด	พื้นที่ทางการเกษตรลดจำนวนลง มาก เนื่องจากกฎข้อบังคับ จำกัด ในพื้นที่ ชาวบ้านหันไปประกอบ อาชีพอื่นแทน เช่น รับจ้างทั่วไป

ตาราง 3.3 สรุปพัฒนาการการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทั้งสามช่วงเวลา (ต่อ)

พัฒนาการ/ การใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากร	ยุคแห่งการพึ่งพิง ทรัพยากรธรรมชาติ (ก่อนพ.ศ.2518)	ยุคแห่งการพัฒนา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2519 - 2536	ยุคแห่งพัฒนาในช่วงที่สอง: ผลของการแบ่งแยก ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2537- ปัจจุบัน
3. การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ในทะเลน้อย - ทรัพยากรป่าไม้	การใช้ประโยชน์ เป็นไปอย่าง อิสระไม่มีระเบียบแบบแผน สามารถนำไปใช้ในการต่อเรือ สร้างบ้านเรือน	ชาวบ้านไม่ได้เข้าไปใช้ ประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้ได้อีก เลย เพราะอำนาจในการเข้าถึง และการใช้ประโยชน์จาก ป่าไม้ ถูกควบคุมโดยรัฐ	มาตรการและกฎระเบียบของเขต ห้ามล่าสัตว์ป่า แต่มีบ้างครั้งมีการ ลักลอบ เพื่อนำมาทำเป็น เครื่องมือจับสัตว์น้ำ โดยดูสมัย ความคุ้มเข้ม ของหัวหน้าเขต
- ทรัพยากรสัตว์ป่า	ช้างป่า เสือ ชะมดเขียด ชะมดน้ำ นกกานาชนิด ลิง ใช้วิธีการล่า ดักจับ โดยเครื่องมือทำมาจาก วัสดุท้องถิ่น หาได้จากในป่า	โดยเฉพะนกน้ำ มีการเข้มงวด จากภาครัฐมาก ชาวบ้านลักลอบ ล่าและขายเนื้อในพื้นที่เกษตร ของตน ถูกจับกุม พร้อมยึดของ กลางดำเนินคดี	ทรัพยากรสัตว์ป่า โดยเฉพะนก น้ำมีปริมาณเพิ่มขึ้น เนื่องมาจาก การกวาดล้างเรื่องตัวของกฎหมาย จากยุคที่แล้ว
- ทรัพยากรน้ำ	แหล่งน้ำทะเลน้อยใช้ทั้งการ อุปโภค บริโภค เป็นหลัก	ใช้เพื่ออุปโภคได้แต่ไม่สามารถ ใช้เพื่อบริโภค หันไปใช้น้ำบ่อวัด ทะเลน้อยแทน	แหล่งน้ำทะเลน้อยใช้ทำเป็น น้ำประปา น้ำดื่มจากบ่อน้ำจืดใน วัด โดยมาจากการรับจ้างขนส่ง ใส่เกลลอน
- ทรัพยากรพืชน้ำ	บัว นานาชนิด น้ำไหลบัวมา ประกอบอาหาร ขรกษาโรค	พืชน้ำที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นมาก ได้แก่ผักตบชวา พืชพรรณชนิด อื่น เก็บใช้ประโยชน์ได้ตามปกติ	ชาวบ้านยังคง พึ่ง พิงอาศัย ทรัพยากรพืชน้ำในทะเลน้อย อย่างเช่นเดิมต่อมาจากยุคแรกๆ แต่มี ในยุคนี้ มีการขุดลอก ผักตบชวา
- ทรัพยากรสัตว์น้ำ	จำพวกสัตว์น้ำจืด ปลา กุ้ง มี ปริมาณมาก ทุกครัวเรือนออกหา ปลาเพื่อนำมาบริโภค และแปร รูป เครื่องมือจับทำจากวัสดุ ธรรมชาติ “ใช้ประโยชน์เพื่อการยังชีพ”	ปริมาณของสัตว์น้ำ มีปริมาณ ลดลงอย่างรวดเร็ว แก้ไขโดย เลี้ยงปลาในกระชัง	ปริมาณ สัตว์น้ำ ยังลดลง ชาวประมงพื้นบ้านทะเลน้อยมี การรวมกลุ่มประมงทรัพยากรน้อย มีการออกกฎเขตสงวน และ ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ทุกปี

จากรูปแบบการจัดการในช่วงยุคแห่งการพัฒนาแรกเริ่มมีหน่วยงานกรมป่าไม้เข้ามาดูแลจัดการ ยุคต่อๆ มาหน่วยงานภาครัฐ กรมอื่นๆ เข้ามาดูแลจัดการเพิ่มมากขึ้น กรมเจ้าท่า กรมประมง สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดพัทลุง องค์การบริหารส่วนตำบล (ปัจจุบันเทศบาลตำบล) สถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าทะเลน้อย เป็นต้น ผลจากการจัดการของหน่วยงานเหล่านี้ได้ประจักษ์ให้เห็นถึงการจัดการที่แยกส่วน ต่างหน่วยงานต่างจัดการต่างดูแล แต่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน ดังนั้นผลที่ปรากฏในพื้นที่ทะเลน้อยในปัจจุบันคือความทรุดโทรมของพื้นที่ที่ส่งผลกระทบต่อดำรงชีพของชาวบ้านและด้านความสืบสนของชาวบ้านที่ต้องปฏิบัติตามหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาจำกัดสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากร ดังนั้นปัญหาที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ทะเลน้อยตลอดระยะเวลาที่สามสิบปีที่ผ่านมา ได้ส่งผลกระทบต่อโดยตรงกับพื้นที่ และชาวบ้านชุมชนบ้านทะเลน้อยและชุมชนใกล้เคียง รวมถึงนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมทะเลน้อย ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ประจักษ์ให้เห็นผลในด้านการพัฒนาที่ผ่านมาที่เกิดจากวิธีการที่ต่างฝ่ายต่างจัดการจึงไม่มีความยั่งยืนต่อพื้นที่และชาวบ้าน จึงกล่าวได้ว่ายุคปัจจุบันนี้และยุคที่สอง การจัดการโดยภาครัฐอย่างเดียวไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะสิ่งที่ปรากฏให้เห็น ณ ปัจจุบันคือ สภาพของทะเลน้อย สิ่งที่สามารถแก้ไขปัญหาสภาพของทะเลน้อย ต้องเกิดมาจากผู้คนในชุมชนเอง เช่น การรวมกลุ่มของชาวบ้านด้วยตนเอง ตัวอย่างที่เคยเกิดขึ้นในบ้านทะเลน้อยคือ การรวมกลุ่มชาวประมงของชุมชนบ้านทะเลน้อย “กลุ่มประมงรักษ์ทะเลน้อย” เพื่อต้องการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ แต่ทางกลุ่มประมงรักษ์ทะเลน้อยไม่สามารถคงอยู่ และเข้มแข็งได้จนถึงปัจจุบันคือ ภายในกลุ่มด้วยตนเองเกิดความแตกแยกด้วยตนเอง ดังนั้นการจัดการทรัพยากรต้องเกิดมาจากการรวมกลุ่มผู้ที่มีวัตถุประสงค์เดียวกันอย่างแท้จริง โดยการสร้างเครือข่ายของกลุ่ม พร้อมกับหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนต้องให้ความร่วมมือและสนับสนุนในการพัฒนาทะเลน้อยไปพร้อมๆ กันทั้งสามภาคส่วน

ดังนั้นปัญหาที่ปรากฏอยู่ในส่วนด้านการจัดการสามารถแก้ไขในด้านรูปแบบและวิธีการจัดการที่ถูกต้อง เพื่อต้องการให้ทะเลน้อยได้มีการพัฒนาและสอดคล้องกับความต้องการของคนในพื้นที่ และทุกๆ ฝ่าย โดยเกิดจากทุกภาคส่วนได้ร่วมกันจัดการดูแลในพื้นที่เดียวกัน หรือที่เรียกว่ารูปแบบการจัดการแบบพหุภาคี ซึ่งจะกล่าวเป็นเนื้อหาที่จะนำเสนอในบทต่อไป